udruga za podporu poseljenju adopta

VODIČ ZA ODGOJITELJE, STRUČNE SURADNIKE I RODITELJE o poučavanju prihvaćanja različitosti kod djece predškolske dobi

TO-TO-TOLERANCIJA

TO-TO-TOLERANCIJA
VODIČ ZA ODGOJITELJE, STRUČNE SURADNIKE I RODITELJE
o poučavanju prihvaćanja različitosti kod djece predškolske dobi

Nakladnik: ADOPTA-Udruga za potporu posvajanju, www.adopta.hr

Za nakladnika: mr.sc. Diana Topčić-Rosenberg

Napisala i uredila: mr.sc. Jelena Vojvoda

Dizajnirala: Petra Jug

Lektorirala: Ivana Kukić

Umnožili: Edok d.o.o.

Naklada: 200 primjeraka

Zagreb, srpanj 2015.

Vodič je financiran u okviru projekta To-to-tolerancija, provedenog uz financijsku potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

ISBN 978-953-57776-3-2

Nije naš cilj da postanemo kao drugi; potrebno je da se međusobno razlikujemo, da naučimo vidjeti ljude drugačije od sebe i da ih poštujemo zbog toga što jesu.

–Hermann Hesse

adopta udruga za potporu posvajanju

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Sadržaj

Predgovor 4. str

1. Zašto je važno da su nam djeca tolerantna? 9. str

2. Je li uopće moguće uspješno poučavati toleranciji? 13. str

3. Kako to možete učiniti i vi? 17. str

4. Kada djeca traže još…? 31. str

5. O nekim drugim različitostima 49. str

6. Osnovni principi programa poučavanja toleranciji (bilo koje) različitosti 55. str

7. Na kraju, početak 59. str

8. Dodaci 61. str

   A. Rezultati provedenog projekta 62. str

   B. Upitnik 67. str

   C. Igra *Složi obitelj* 68. str

   D. Igra *Obitelji svijeta* 69. str

   E. Koko putuje 75. str

Na izradi edukativne cjeline, upitnika koji je korišten za evaluaciju programa i ovog Vodiča, sudjelovalo je 16 stručnjaka različitih profila i dugogodišnjeg iskustva u svom području:

mr.sc. Jelena Vojvoda – psihologinja, voditeljica projekta

Ksenija Bašić – psihologinja iz DV Grigor Vitez, Samobor

Lidija Burmaz – pedagoginja iz DV Prečko, Zagreb

doc.dr.sc. Josipa Mihić - socijalna pedagoginja s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta

Sonja Pavlović, Mirjana Slamar, Gordana Korbar, Bernarda Puzić – odgojiteljice iz DV Grigor Vitez, Samobor

Martina Radat, Sanja Švaljek, Martina Jagodić, Helena Bokan – odgojiteljice iz DV Prečko, Zagreb

Ljiljana Šarić – ravnateljica DV Prečko, Zagreb

Nada Kuhar – ravnateljica DV Grigor Vitez, Samobor

Siniša - Senad Musić, Bibijana Papo – suradnici iz Romskog nacionalnog vijeća

TO-TO-TOICAMA:

Hvala vam na kreativnosti, energiji i toleranciji!

Predgovor

Svijet obiluje različitostima, kako onim vidljivijima poput tjelesne raznolikost, tako i kulturološkom i religijskom raznolikosti, raznolikosti uvjerenja, vrijednosti i stilova života pojedinaca i skupina ljudi. U velikom broju zemalja, predškolske ustanove predstavljaju prvi oblik organiziranog uključivanja djeteta u društvenu strukturu koja ne pripada obiteljskoj. Boravak u predškolskoj ustanovi, za većinu djece, često pruža prvu mogućnost ostvarivanja kontakta s većom skupinom vršnjaka te samim time stvara i veću mogućnost uočavanja različitosti. U tom značajnom periodu odgojno-obrazovna politika te kompetencije odgojitelja i stručnih suradnika u promociji razumijevanja i prihvaćanja različitosti imaju ključnu ulogu u formiranju stavova, vrijednosti i ponašanja djece spram raznolike prirode svijeta koji ih okružuje.

Istraživanja iz područja razvojne psihologije pokazuju da djeca vrlo rano, u dobi od samo 6 mjeseci života, razvijaju sposobnost razlikovanja različite boje kože, teksture kose te dijelova lica osoba s kojima su u kontaktu (Stern-LaRosa & Hofheimer Bettmann, 2000). U dobi od 18 mjeseci, djeca razlikuju svoje tjelesne karakteristike od karakteristika drugih te su sklonija igranju s lutkama koje su sličnije njima samima. U dobi od 3. do 4. godine života, djeca pokazuju izrazitu svijest o tjelesnoj različitosti kao i različitosti u karakteristikama i sposobnostima osoba koje ih okružuju (Garcia & Vazquez, 1995; Ramsey & Myers, 1990) te često biraju prijatelje na osnovu tih kategorizacija (Ramsey, 1991). Sve navedeno ukazuje na to da djeca vrlo rano imaju sposobnost uočavanja različitosti te da je predškolska dob vrlo značajna za razvoj i podržavanje adekvatnog odnosa djeteta spram različitosti koja ga okružuje. Namjera kreiranja modela intervencija i politika usmjerenih na razvoj prihvaćanja različitosti je tim veća s obzirom na spoznaju da se nemogućnost prihvaćanja različitosti u odrasloj dobi često očituje kao neki oblik neprihvatljivog i za druge ugrožavajućeg ponašanja.

Svako dijete u predškolsku ustanovu dolazi sa svojim jedinstvenim obiteljskim iskustvom, različitim vrijednostima i uvjerenjima vezanima uz obiteljsku strukturu i funkcioniranje. Diversifikacija obiteljskih struktura te pojava novih obrazaca obitelji i formiranja kućanstva predstavlja pravi izazov za tradicionalne socijalne i odgojno-obrazovne politike. Fluidnost i promjena dinamike obiteljskog života povećava vjerojatnost da će takve obitelji doživjeti neki oblik socijalne isključenosti i diskriminacije u svakodnevnom životu. Djeca koja žive u ne-nuklearnim obiteljima su posebno ranjiva te mogu biti izložena diskriminaciji i stigmatizaciji zbog svoje različitosti. Iskustva iz brojnih zemalja (Cohen

i sur., 2007.) ukazuju na to kako još uvijek nema dovoljno znanstveno-utemeljenih, specijaliziranih intervencija koje bi bile usmjerene na pripremu i podršku roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika za podučavanje i razvoj prihvaćanja različitosti kod djece i mladih općenito, a posebice u odnosu na različitosti vezane uz obiteljsku strukturu.

Međutim, treba naglasiti kako je sve više stručnjaka i ključnih ljudi iz odgojno-obrazovnog sustava osviješteno o važnosti poticanja cjelokupnog socijalno-emocionalnog razvoja djece u odgojno-obrazovnim ustanovama, za razliku od, do nedavno uvriježenog, naglaska na isključivoj važnosti razvoja akademskih vještina. Istraživanja pokazuju da dobro razvijene socijalno-emocionalne vještine doprinose akademskom uspjehu, pozitivnom rastu i razvoju, mentalnom zdravlju i kvaliteti života pojedinca (Elias i Zins, 2006; Matthews, Zeidner i Roberts, 2002). Socijalno-emocionalno učenje kod djece podrazumjeva proces usvajanja znanja, navika, vještina i vrijednosti koje predstavljaju srž djetetovog osobnog, socijalnog i akademskog razvoja. Brojna istraživanja pokazuju da su djeca koja nisu usvojila socijalno-emocionalne vještine u većem riziku za razvoj ozbiljnih problema u ponašanju, poteškoća u učenju, lošijih odnosa s vršnjacima te u riziku za narušeno mentalno zdravlje u budućnosti. Udruženje za akademsko, socijalno i emocionalno učenje (The Collaborative for Academic, Social, andEmotional Learning, CASEL, http://www.casel.org/) je identificiralo 5 skupina temeljnih, međusobno povezanih, socijalnih i emocionalnih kompetencija koje je nužno integrirati u odgojno-obrazovni sustav:

- *svijest o sebi* - samosvijest, prepoznavanje vlastitih emocija i vrijednosti, kao i vlastitih snaga i ograničenja;
- *samokontrola* - izražavanje i regulacija emocija, ovladavanje emocijama i ponašanjem u svrhu postizanja cilja;
- *socijalna svijest* - mogućnost zauzimanja perspektive drugih, pokazivanje razumijevanja i empatiziranje s drugima,
- *vještine važne za stvaranje i održavanje odnosa* - uspostavljanje i održavanje zdravih odnosa s drugima, odupiranje neželjenom socijalnom pritisku i efikasno rješavanje interpersona lnih konflikata te
- *odgovorno odlučivanje* - donošenje etičkih, konstruktivnih odluka o osobnom i socijalnom ponašanju.

Iz prikazanog koncepta je vidljivo koliku važnost za cjelovit razvoj pojedinca ima promocija prihvaćanja različitosti koja ponajviše doprinosi razvoju socijalne svijesti kod djece i mladih, ali i razvoju ostalih ključnih socijalno-emocionalnih vještina.

TO-TO-TOLERANCIJA Vodič vrlo je vrijedan, znanstveno i praktično utemeljen vodič koji je osmišljen s namjerom da na efikasan i učinkovit način osnaži roditelje, odgojitelje, stručne suradnike, ali i sve ostale zainteresirane za razvoj i promociju razumijevanja i prihvaćanja različitosti kod djece.

Posebnost Vodiča je ta da je nastao u okviru stručno-znanstvenog projekta, tako da u jednu cjelinu spaja i pokazatelje istraživanja, detaljno opisane aktivnosti i materijale za provoditelje edukativnog programa promocije prihvaćanja različitosti kao i rezultate evaluacije novoosmišljenog programa. U slučaju ovog vodiča, to se posebice odnosi na prihvaćanje različitosti koje proizlaze iz obiteljskog konteksta čime ovo djelo predstavlja jedinstven materijal u Hrvatskoj.

Rezultati provedenog istraživanja koji su prikazani u vodiču pružaju uvid u znanja djece predškolske dobi o različitim obiteljskim strukturama i terminima vezanima uz obiteljsko okruženje kao i uvid u stavove djece spram različitih obiteljskih struktura. S obzirom na nedostatak istraživanja usmjerenih prema toj tematici u našoj zemlji, provedeno istraživanje značajno doprinosi kvalitetnijem razumijevanju pojave. Provedba predistraživanja je omogućila kreiranje edukativnog programa promocije prihvaćanja različitosti utemeljenog na procijenjenim potrebama djece čime program dobiva na svojoj vrijednosti i utemeljenosti.

U kreiranju edukativne cjeline, čije su aktivnosti vrlo detaljno i pregledno opisane u ovom vodiču, je sudjelovao značajan broj stručnjaka različitih profesija s dugogodišnjim iskustvom u odgojno-obrazovnoj djelatnosti. Opisane aktivnosti su u okviru edukativne cjeline grupirane u 4 skupine: (1) aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti općenito, (2) aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti s obzirom na strukturu obitelji, (3) aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti s obzirom na narodnost te (4) upute za poučavanje toleranciji bilo koje druge različitosti. Vodič obiluje detaljnim opisom raznolikih aktivnosti, radnim materijalima, ilustracijama, grafičkim prikazima i fotografijama te time

na neposredan način motivira sve zainteresirane na primjenu osmišljenog edukativnog programa. U svrhu generalizacije programa, uz opisane aktivnosti autori upućuju na vrlo pažljivo odabranu literaturu namijenjenu djeci te navode i dodatne aktivnosti koje provoditelji edukativne cjeline mogu provoditi s djecom. Važno je istaknuti i kako je edukativni program prikazan u ovom vodiču implementiran i testiran u praksi te da je provedena evaluacija učinaka programa čiji su rezultati također prikazani.

Inovativnost projekta u okviru koje je vodič osmišljen očituje se u namjeri autora da osigura održivost programa kroz diseminaciju rezultata provedenog projekta i ovog vodiča, kreiranje didaktičkih materijala i kontinuiranu promociju i senzibilizaciju stručne i šire javnosti o ovoj izrazito važnoj tematici. **TO-TO-TOLERANCIJA Vodič će sasvim sigurno značajno doprinijeti unaprjeđenju i osuvremenjivanju odgojno-obrazovne prakse u Hrvatskoj i biti vrijedan materijal mnogim roditeljima i stručnjacima u poticanju i podršci cjelovitog razvoja djece i mladih.**

Doc.dr.sc. Josipa Mihić

Literatura

Elias, J.M. &Zins, M.J. (2006). Social and emotional learning: Promoting the developmentof all students. Journal of Eduactional and Psychological Consultation, 17, 233-255.

GarciaColl, C.T. &Vazquez Garcia, H.A. (1995). Developmental processes and their influence on interethnic and interracial relations. In W. D. Hawley& A. W. Jackson (Eds.), Toward a commondestiny (pp. 103-130). San Franciso: Jossey-Bass.

Matthews, G, Zeidner, M., Roberts, R.D. (2002). Emotional Intelligence: Science and Myth. Massachusetts Institute of Technology.

Ramsey, P.G. (1991). The salience of race in young children growing up in an all-whitecommunity. Journal of Educational Psychology, 83, 28-34.

Ramsey, P.G. &Myers, L.C. (1990). Salience of race in young children's cognitive, affective, and behavioural responses to social environments. Journalof Applied Developmental Psychology, 11, 49-67.

Stern-LaRosa, C. & Hofheimer, B.E. (2000). Hate Hurts: How Children Learn and Unlearn Prejudice. New York, NY: Scholastic.

1

Zašto je važno da su nam djeca tolerantna?

ŠTO JE TO TOLERANCIJA?

UNESCO je 1995. godine dao opsežnu definiciju tolerancije iz koje želimo izdvojiti sljedeće:

"**Tolerancija** je poštovanje, prihvaćanje i uvažavanje bogatstva različitosti u našim svjetskim kulturama, naša forma izražavanja i način da budemo ljudi.

Ona je zasnovana na znanju, otvorenosti, komunikaciji i slobodi mišljenja, savjesti i uvjerenju.

Tolerancija je harmonija u različitostima.

To nije samo moralna dužnost, to je također politički i zakonit zahtjev.

Tolerancija, vrlina koja mir može učiniti mogućim, doprinosi mijenjanju kulture rata u kulturu mira.

...

Dosljedno poštovanje ljudskih prava, biti tolerantan, ne znači toleriranje socijalnih nepravdi ili odbacivanje ili slabljenje tuđih uvjerenja.

To znači biti slobodan, čvrsto se držati svojih uvjerenja i prihvaćati da se i drugi drže svojih.

To znači prihvaćanje činjenice da ljudska bića, prirodno različita u svojim nastupima, situacijama, govoru, ponašanju i vrijednostima imaju pravo živjeti u miru i da budu kakvi jesu.

Također znači da se nečija viđenja ne nameću drugima."

2

POVEZANE RIJEČI

raznolikost
prihvaćanje
predrasude
sukobi
stereotipi
rasizam
seksizam
šovinizam

1

KAKO SE PONAŠAJU TOLERANTNE OSOBE?

- Prihvaćaju da postoji više od jednog načina rješavanja situacije
- Osjetljive su na osjećaje drugih
- Ne pričaju viceve o plavušama, Muji i Hasi i sl.
- Uključuju u grupnu aktivnost i one kojima ta aktivnost teže ide
- Spremne su učiti o drugim kulturama, običajima i ponašanjima
- Ne očekuju da se ljudi oko njih ponašaju na isti način
- Prihvaćaju različitosti
- Ne ignoriraju omalovažavanje drugih
- Svjesne su i prihvaćaju na pozitivan način vlastite različitosti
- Druže se s različitima od sebe
- Ne iskazuju stereotipe – Svi su dječaci nemirni. Svi Cigani kradu.
- Iskazuju poštovanje prema drugim kulturnim ili religioznim simbolima

Za one koji žele znati više:

Krizmanić, M. i Kolesarić, V. (2003). *Tolerancija u svakidašnjem životu – Psihologija tolerancije*, Zagreb, Naklada Slap.

Čačić-Kumpes, J. (1996). *Obrazovanje i tolerancija.* Društvena istraživanja, god. 2, br.22, str. 307-319, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Raboteg-Šarić, Z. (1995). *Psihologija altruizma – čuvstveni i spoznajni aspekti prosocijalnog ponašanja*, Zagreb, Alinea.

KOJI JE OSNOVNI PREDUVJET ZA UČENJE TOLERANCIJI?

Osnovni preduvjet za učenje toleranciji je empatija - kognitivna, razumska sposobnost razumijevanja tuđih osjećaja, situacija ili problema. Novija istraživanja ukazuju na važnost i emocionalne komponente empatije tj. da za istinsku empatiju nije dovoljno samo razumjeti osjećaje, već ih je važno i osjetiti.

KAKO SE PONAŠAJU TOLERANTNA DJECA?

- Druže se s djecom različitom od njih
- Uključuju u igru i djecu koja u toj igri nisu baš uspješna
- Reagiraju na omalovažavanje drugih
- Pozivaju na rođendan djecu različitu od sebe
- Ponosno ističu vlastite različitosti
- Žele učiti o drugim narodima, kulturama, običajima
- Reagiraju na osjećaje drugih

4

GDJE SE TOLERANCIJA STJEČE?

Ljudi se ne rađaju kao tolerantni ili netolerantni, već ju stječu tijekom odrastanja.
Prvo mjesto učenja toleranciji je obitelj.
Toleranciji se najčešće uči po modelu. Dakle, gledajući nekog drugoga tko ima razvijene tolerantne oblike i obrasce ponašanja, djeca će ih usvojiti. Stoga je izuzetno važna uloga roditelja i način na koji se oni ponašaju. Primjerice, iskazuju li omalovažavanje prema nekim skupinama ljudi, pričaju li uvredljive viceve i kako reagiraju na različite ljude u svakodnevnim susretima.
Iako je utjecaj roditeljskog doma na učenje toleranciji najvažniji, snažan utjecaj može imati odgojno-obrazovni sustav, ali i prijatelji.

6

7

TOLERANCIJA I NENASILJE

Jedan od najvažnijih načina prevencije nasilja je poučavanje toleranciji. Osobe koje prihvaćaju druge s njihovim različitostima, nemaju potrebe s takvim ljudima ulaziti u sukobe. Osobe koje ne prihvaćaju druge, iz niza razloga (strah, osjećaj superiornosti) imaju potrebu iskazati svoju nadmoć kroz neki oblik nasilja – verbalni, neverbalni, fizički, financijski, socijalni.

Je li uopće moguće uspješno poučavati toleranciji?

2

Da, moguće je!

Projekt To-to-tolerancija vodila je Adopta-Udruga za potporu posvajanju, uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta u suradnji s dva dječja vrtića (Dječji vrtić Prečko iz Zagreba i Dječji vrtić Grigor Vitez iz Samobora) i Romskim nacionalnim vijećem. U sklopu projekta je osmišljena edukativna cjelina za poučavanje toleranciji koja je potom provedena u 4 dječje vrtićke grupe tijekom ožujka i travnja 2014. godine.

Kako bi se provjerilo je li doista došlo do povećanja prihvaćanja različitosti među djecom predškolske dobi uslijed provedenog programa tj. unapređenja znanja i prihvatljivih stavova djece o različitostima, na djeci je proveden upitnik prije i poslije provođenja programa.

Upitnik je obuhvaćao dvije različite vrste podataka:

a) znanje djece o različitostima
b) stavovi djece o različitostima.

Za temu su odabrane različitosti u strukturama obitelji– od klasičnih obitelji (mama, tata, djeca), do proširenih, jednoroditeljskih, rastavljenih i posvojenih obitelji.

Rezultati primjene upitnika nedvojbeno su pokazali da djeca predškolske dobi:

- prije sudjelovanja u programu imaju slabo početno znanje što je to obitelj, što znači pomajka ili poočim te što je to posvojenje
- izvrsno reagiraju na poučavanje toleranciji jer je došlo do značajnog skoka u poznavanju značenja spomenutih termina nakon sudjelovanja u programu
- prije sudjelovanja u programu imaju uglavnom pozitivne stavove prema djeci koja dolaze iz jednoroditeljskih, posvojenih ili rastavljenih obitelji
- tijekom i nakon provođenja programa razvijaju još pozitivnije stavove o djeci iz različitih struktura obitelji

* za one koji vole konkretne podatke - detaljan prikaz rezultata evaluacije programa nalazi se u Dodatku A

KAKO I ZAŠTO JE NASTAO OVAJ VODIČ?

Prilikom osmišljavanja projekta To-to-tolerancija shvatili smo da želimo napraviti alat za odgojitelje i stručne suradnike u vrtićima te roditelje koji će im na jednostavan način ilustrirati kako obrađivati temu neke različitosti u grupi djece predškolske dobi.

Vodič je zamišljen kao popis provjereno efikasnih aktivnosti na koje djeca dobro reagiraju, a koje obrađuju temu različitosti.

Iako smo prvo krenuli od teme različitosti u strukturi obitelji, vrlo brzo se ukazala potreba da Vodič osmislimo šire od toga tj. kao alat za poučavanje toleranciji bilo koje različitosti (fizički izgled – boja kože ili neka poteškoća u kretanju, nacionalna ili vjerska pripadnost itd.).

STOGA JE U OVOM VODIČU OPIS AKTIVNOSTI ORGANIZIRAN U ČETIRI GRUPE:

1. aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti **općenito** (poglavlja 3 i 4)
2. aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti **s obzirom na strukturu obitelji** (poglavlja 3 i 4)
3. aktivnosti o poučavanju toleranciji različitosti **s obzirom na narodnost** (poglavlje 5)
4. upute za poučavanje toleranciji **bilo koje druge različitosti** (poglavlje 6)

Kako to možete učiniti i vi?

3

Edukativna cjelina koja je rezultirala navedenim poboljšanjem znanja i stavova vezanih uz prihvaćanje različitosti s obzirom na strukturu obitelji sastojala se od dvije skupine aktivnosti:

a) osnovne aktivnosti

b) dodatne aktivnosti

Osnovne aktivnosti su aktivnost koje su provodile sve 4 grupe i koje predstavljaju kostur poučavanja toleranciji različitosti, dok su se dodatne aktivnosti provodile ovisno o interesu pojedine vrtićke grupe i raspoloživom vremenu.

U ovom poglavlju obradit ćemo osnovne aktivnosti, a dodatnim aktivnostima bavit će se poglavlje 4.

OSNOVNE AKTIVNOSTI ZA POUČAVANJE TOLERANCIJI RAZLIČITOSTI

Osnovne aktivnosti za poučavanje toleranciji različitosti se mogu podijeliti u dvije podgrupe:

1

aktivnosti o razlikama općenito

Osnovne aktivnosti za osvještavanje razlika općenito su:

3.1. Socijalna igra *Volim sve svoje susjede*

3.2. Plakat s fotografijama obitelji

3.3. Likovna aktivnost *Moja obitelj*

3.4. Didaktička igra *Složi obitelj*

2

aktivnosti o razlikama u strukturi obitelji

Osnovne aktivnosti koje su usmjerene na razlike u strukturi obitelji su sljedeće:

3.5. Plakat *Nesretno dijete*

3 6. Metodička obrada slikovnica:

- *Knjiga o obitelji*
- *Mama za Koka*
- *Mi pripadamo zajedno*
- *S tobom smo postali obitelj*

Redoslijed navedenih aktivnosti je promjenjiv i potrebno ga je prilagoditi preferencijama djece, njihovim sklonostima i afinitetima. Prilikom provođenja aktivnosti važno je pratiti ritam koji odgovara konkretnoj grupi djece.

DIDAKTIČKA POMAGALA korištena u osnovnim aktivnostima:

- Slikovnice (točka 3.6.)
- Lutka-papiga Koko
- Lutke-bebe različite boje kože
- Fotografije različitih ljudi (u Dodatku C i D)

ZA RODITELJE

ZA RODITELJE:

Iako su navedene aktivnosti provedene u grupama djece u dječjim vrtićima, veliki dio tih aktivnosti se vrlo uspješno može provoditi i kod kuće, u krugu obitelji i prijatelja.

Kao što je ispitivanje u ovom projektu pokazalo, s djecom predškolske dobi treba aktivno pričati o obitelji i što nekoga čini članom obitelji. Navedene igre i aktivnosti taj razgovor mogu učiniti zanimljivijim i zabavnijim.

ZLATNO PRAVILO ZA RODITELJE:

Djeca najviše uče gledanjem i oponašanjem! Ako želite da su vam djeca tolerantna, važno je da se i sami tako ponašate. Pogledajte još jednom Kako se ponašaju tolerantne osobe? (stranica 10) i procijenite koliko i sami morate raditi na vlastitoj toleranciji.

VOLIM SVE SVOJE SUSJEDE KOJI IMAJU CRNU KOSU

3.1.

SOCIJALNA IGRA *VOLIM SVE SVOJE SUSJEDE*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito međusobnog prihvaćanja različitosti.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost verbalnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca sjede u krugu, svako na svojem stolcu (stolaca ima isti broj kao i djece). Odgojiteljica započinje igru i izgovara npr.: "Volim sve svoje susjede koji imaju smeđu kosu". Djeca tada brzo osvještavaju koje boje im je kosa, a ako je smeđa, ulaze u krug. Tada se djeca međusobno pogledaju i vide koliko djece im je slično. Svako dijete ima priliku izgovarati zadane riječi i smišljati što još nije rečeno, a karakterizira baš njega/nju. Djeca vrlo brzo preuzimaju izgovaranje karakteristika – „koji vole igrati nogomet", „koji vole pomagati drugoj djeci", „koji vole slagati kockice", „koji brzo trče"…
REFLEKSIJA: iako je u originalu ova igra zamišljena kao igra na ispadanje, odnosno da je manji broj stolaca nego djece, ona bolje funkcionira kada djeca ne vode brigu o natjecateljskoj ulozi igre.

OSNOVNE AKTIVNOSTI

PLAKAT S FOTOGRAFIJAMA OBITELJI/ KONSTRUIRANJE I IZGRADNJA ZGRADE OD KUTIJA ZA CIPELE

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj vještina svladavanja različitih tehnika oblikovanja, suradnja, vrednovanje i procjena zajedničkih postignuća te razvoj pojma o sebi (stanovanje, uočavanje i poštovanje različitosti drugih).
VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna, stvaralačka.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca su od kuće donijela kutije od cipela od kojih su pomoću odgojiteljice izgradila zgradu. Zgradu su iskaširala te nakon cijelog procesa izgradnje, koristila za smještanje fotografija vlastitih obitelji u stan po želji.
REFLEKSIJA: djeca su zgradu koristila za simboličku igru s malim igračkama koje su se „selile" iz stana u stan, išle jedne drugima u goste te često prespavale jedne kod drugih. Važnost ove aktivnosti bila je upravo u segmentu uočavanja i prihvaćanja različitosti, pogotovo različitosti obitelji.
VARIJACIJE: umjesto zgrade od kutija u aktivnosti se može koristiti drvo s fotografijama obitelji ili kuća u kojoj se iza svakog prozora nalazi jedna obitelj.

3.2.

LIKOVNA AKTIVNOST *MOJA OBITELJ*

3.3.

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema okolini.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se provodi individualno. Dijete promatra fotografiju svoje obitelji i opisuje ju. Odgojiteljica postavlja potpitanja i usmjerava djetetovu pažnju na prostorne odnose, na broj članova u obitelji i njihove izraze lica te tako navodi dijete da „smjesti" svoju obitelj na papir.
REFLEKSIJA: prostorni odnosi odnosno smještanje više članova na isti papir djeci je činilo poteškoću pa je odgojiteljica vodila djecu kroz cijeli proces uz upute: „Prvo nacrtaj lica, sa svim dijelovima, onda promotri kakav je stav tijela i tek onda crtaj tijela."
VARIJACIJA: članovi obitelji mogu biti izrađeni i kao lutkice od kartona, kuhača i sl.

DIDAKTIČKA IGRA *SLOŽI OBITELJ*

CILJ AKTIVNOSTI: stjecanje iskustava o uzročno-posljedičnim vezama.

VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna aktivnost.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeci su pokazane fotografije ljudi različite dobi, različite rase i različitog spola te djeca od njih slažu obitelji.

REFLEKSIJA: djeca vrlo često slažu obitelji miješanih rasa koje imaju djecu miješanih rasa. Na pitanje kako to da su djeca drugačija od roditelja ili da su dva roditelja drugačija ili da negdje postoje dvije mame ili dva tate, djeca daju objašnjenja da su se prvi mama i tata rastali, da su imali jedno dijete, pa se mama opet udala i to dijete sad ima „polutatu", a mama i s njim ima dijete, koje je prvom djetetu „polusestra" i onda su posvojili treće dijete.

3.4. OBITELJ

PLAKAT *NESRETNO DIJETE-ŠTO DJETETU TREBA DA BUDE SRETNO*

3.5.

CILJ AKTIVNOSTI: uočavanje i izražavanje vlastitog mišljenja te osvještavanje onoga što nas čini sretnima.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: na zid je postavljen plakat nesretnog djeteta. Kada djeca pokažu interes o postavljenom plakatu, odgojiteljica započne razgovor na temu: „Zašto je dijete nesretno i što ga može razveseliti?". Zatim djeca sve što je potrebno djetetu da bude sretno, upisuju ili crtaju na papiriće i lijepe oko lica nesretnog djeteta kako bi ono postalo sretno.

Odgovori neke djece na pitanje zašto je dijete tužno:
- zato jer je sam/a
- jer su mu/joj uzeli igračku
- jer ga/ju je netko udario
- jer se nema s kim igrati
- jer ga/ju nešto boli
- jer nema tate
- jer je u kazni
- jer je nešto izgubio/la

REFLEKSIJA: ovisno o grupi, neka djeca će prvo navoditi materijalne stvari - igračke, tablet, mobitel i sl. pa će tek nakon toga spominjati i nematerijalne oblike - zagrljaj, maženje, nježnost, mama i slično. Važno je doći upravo do tih nematerijalnih oblika kako bi se stvorila osnova za razgovor o obitelji i što nekoga čini članom obitelji.

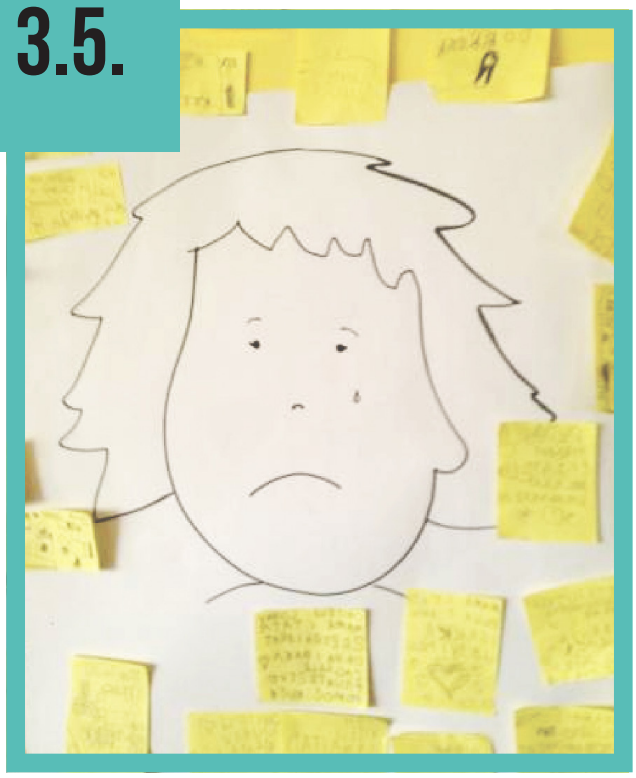

METODIČKA OBRADA SLIKOVNICA

Prilikom odabira slikovnica koje će biti korištene za poučavanje različitosti i njihovo prihvaćanje, izvršena je stručna procjena svih dostupnih slikovnica na hrvatskom tržištu. Odabrane su samo one slikovnice koje su na ispravan i prihvatljiv način pričale o različitim strukturama obitelji.

3.6.

PRIČA *KNJIGA O OBITELJ*

Todd Parr (izdavač Adopta)

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnog odnosa prema okolini, osobito prema različitim obiteljima.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

SADRŽAJ PRIČE: *Knjiga o obitelji* topao je i duhovit prikaz različitih obiteljskih struktura i važnosti ljubavi u obitelji. Kroz cijelu slikovnicu protežu se primjeri različitih obitelji i njihovih životnih stilova, ali s poveznicom u ljubavi i potpori koju obitelj pruža. Slikovnica je izuzetno vizualno atraktivna djeci, a zbog jednostavnih ilustracija bliska je dječjem likovnom izričaju.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se prije dnevnog odmora prvi put čita priča. Poslije im se čita priča uz pokazivanje slika. Nakon toga se razgovara o svakoj slici odnosno obitelji i potiče ih se na razmišljanje o osobitostima svake obitelji. Uvode se pojmovi „poočim", „pomajka", „polubrat", „polusestra", „posvojeno dijete"…

Zbog jednostavnih ilustracija u slikovnici, djeca ju rado kopiraju u vlastitim crtežima i tako stvaraju svoju verziju ove slikovnice.

REFLEKSIJA: nakon obrade ove slikovnice, djeca intenzivno pronalaze primjere iz vlastitog života.

Kiara (6,11g): „I moja sestrična ima samo mamu, tata joj je umro."

Dora (6,8g): "Ja imam polubrata i pravog brata i imam dva tate - pravog tatu Gorana i Žaca."

Josip (6g): „Moj brat Ivan je posvojen. Samo on slavi „dođidan", a ja ne."

Karla (7g): „Ja živim posebno s mamom i posebno s tatom."

PRIČA MAMA ZA KOKA

Keiko Kasza (A mother for Choco, slikovnica je na engleskom jeziku)

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema drugima.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

SADRŽAJ PRIČE: to je priča o maloj papigici Koko koja traži svoju majku. Na temelju nekih fizičkih sličnosti prilazi različitim životinjama i pita ih žele li biti njezina mama (npr. žirafi jer je žuta ili pingvinu jer ima krila), no one uvijek pronalaze razloge protiv. Na kraju Koko već odustane kada susretne gospođu Medvjed koja mu pokaže kako se majka ponaša (ljubi, grli, igra se) i povede ga svojoj kući gdje se nalaze njezina ostala djeca koja također ne izgledaju kao ona (krokodil, gica i nilski konj). Koko je tako pronašao svoju majku i sretan je što ona izgleda upravo tako kako izgleda.

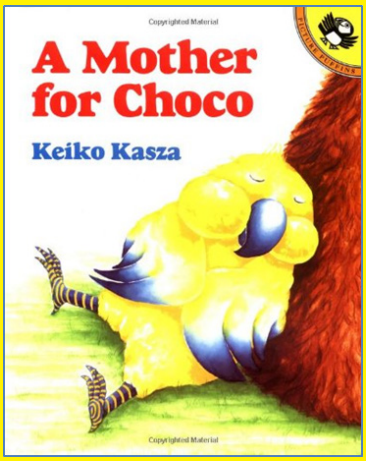

TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se prije dnevnog odmora prvi put čita priča. Nakon toga se priča ponavlja uz pokazivanje slika, a nakon toga se razgovara o sadržaju same priče.

REFLEKSIJA: djeca su već od prvog čitanja zamijetila emocije prikazane u priči (tuga, nepripadanje s jedne strane, a pripadanje, zajedništvo i ljubav s druge). S obzirom da su likovi životinje, djeca vrlo radi crtaju likove i scene iz slikovnice.

Slikovnicu u cijelosti možete vidjeti na: https://www.youtube.com/watch?v=oROOh6lDu-s

DRAMATIZACIJA PRIČE *MAMA ZA KOKA*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj govornih vještina, uživljavanje u emocionalna stanja drugoga.

VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeca su u suradnji s odgojiteljicom izradila štapne lutke za dramatizaciju priče Mama za Koka. S obzirom na jednostavnost teksta, djevojčice su vrlo brzo usvojile sadržaj i predstavile ga štapnim lutkama kao kazališnu predstavu za drugu djecu.

VARIJACIJA: dramatizacija se može izvesti i na drugačije načine, npr. izrađenim maskama, izrađenim lutkama od kuhača i sl.

LUTKA *KOKO* ODLAZI U OBITELJ

CILJ AKTIVNOSTI: briga za druge.
VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna aktivnost.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeci je predstavljena plišana lutka papige koju ona odmah nazivaju Koko jer ju poistovjećuju s papigom iz priče Mama za Koka. Napominje se da Koko nema obitelj, a jako ju želi. Zato će on odlaziti u obitelji djece, a koga će tamo upoznati i što će sve raditi, dijete koje ga uzme doma zapisat će u „Kokovu knjigu".
REFLEKSIJA: odlazak igračke u obitelji pokazao se kao izvrsna ideja. Djeca su vrlo brižna i vraćaju se puni doživljaja koje su doživjeli s Kokom. Odabir djeteta kojemu će Koko ići vrši se na temelju prijateljskog ponašanja kojim se dijete ističe ili Koko djetetu koje ga je taj dan donijelo u vrtić „šapne" kome potom želi ići.

KOKO

OD SVIH OSNOVNIH AKTIVNOSTI, UPRAVO JE PRIČA O KOKU I NJEZINA RAZRADA S DRAMATIZACIJOM I POSJETOM KOKA OBITELJIMA BILA NAJUSPJEŠNIJA I IZAZVALA NAJVEĆI INTERES KOD DJECE.

PRIČA *MI PRIPADAMO ZAJEDNO*

Todd Parr (A mother for Choco, slikovnica je na engleskom jeziku)

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema drugima.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

SADRŽAJ PRIČE: priča na vizualno jednostavan i atraktivan način priča priču o posvojenju i o tome zašto roditelji žele posvojiti dijete, npr. oni su imali ljubavi za dati, a djetetu je trebala ljubav.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se prije dnevnog odmora prvi put čita priča. Čitanje priče se zatim ponavlja uz pokazivanje slika, a nakon toga se razgovara o sadržaju same priče.

PRIČA *S TOBOM SMO POSTALI OBITELJ*

Anette Hildebrandt, Almud Kunert (izdavač Adopta)

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema sebi i drugima.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

SADRŽAJ PRIČE: priča je to o djevojčici Lisi i o tome kako je bila posvojena. U ovoj priči se spominje i biološka majka te se objašnjava njezina uloga u Lisinom životu.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se prije dnevnog odmora prvi put čita priča. Čitanje priče se zatim ponavlja uz pokazivanje slika, a nakon toga se razgovara o sadržaju same priče.

REFLEKSIJA: iako su djeca do sad već usvojila pojam „posvojeno dijete", u ovoj priči su mogli vidjeti kako izgleda posvojenje i kako posvojena djeca dolaze u svoje obitelji. Priča o Lisi im se svidjela i bila im je potpuno prirodna te nisu imali potrebu istraživati zašto se Lisina biološka mama nije mogla brinuti za nju.

ZLATNO PRAVILO:

ukoliko u grupi postoji dijete iz drugačije strukture obitelji, izuzetno je važno da ono ne bude izdvajano i davano kao primjer ostaloj djeci.

Kada djeca traže još...?

4

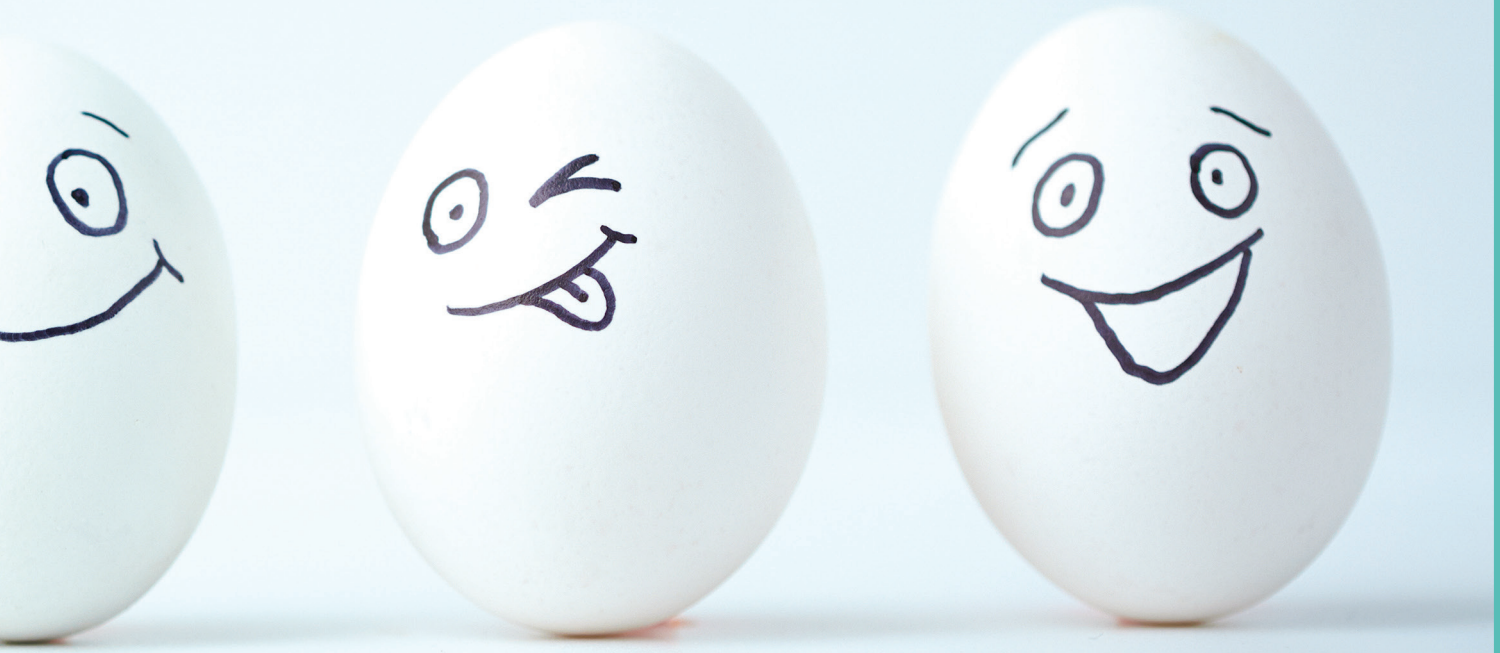

POPIS DODATNIH AKTIVNOSTI

U prethodnom poglavlju opisane su osnovne aktivnosti kojima se poučava predškolsku djecu - aktivnosti o razlikama općenito i aktivnosti o razlikama u strukturi obitelji.

U svakoj od grupa djece provedene su i neke dodatne aktivnosti, ovisno o preferencijama djece, raspoloživim materijalima i dobu godine.

Kao i kod osnovnih aktivnosti, i dodatne aktivnosti se mogu podijeliti u dvije podgrupe:

a) aktivnosti za poučavanje toleranciji različitosti općenito

b) aktivnosti za poučavanje toleranciji različitosti s obzirom na strukturu obitelji

Dodatnim aktivnostima za poučavanje toeranciji različitosti općenito pripadaju sljedeće teme:

4.1. opažanje sebe, vlastitih razlika i sličnosti s okolinom

4.2. prijateljstvo i prihvaćanje razlika

Dodatnim aktivnostima za poučavanje toleranciji različitosti s obzirom na strukturu obitelji pripadaju sljedeće teme:

4.3. obitelj i prihvaćanje razlika među obiteljima

4.4. radionica s roditeljima

4.1. tema

OPAŽANJE SEBE, VLASTITIH RAZLIKA I SLIČNOSTI S OKOLINOM

JA U OGLEDALU/PORTRET

olovka, akvarel

CILJ AKTIVNOSTI: crtežom izraziti svoje osjećaje i spoznaje o sebi i svom liku.
VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna aktivnost, aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se provodi individualno sa svakim djetetom. Djeca se promatraju u ogledalo. U razgovoru s odgojiteljicom uočavaju svoje karakteristike - boju kose, boju očiju, oblik lica, oblik nosa, usana, odnose dijelova lica - uši su u visini očiju…
REFLEKSIJA: aktivnost promatranja odraza u ogledalu djecu je potaknula na uočavanje razlika i sličnosti s djecom iz odgojne skupine, ali i s vlastitim roditeljima.

MOJ DLAN

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pojma o sebi.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se provodi individualno sa svakim djetetom. Dijete samostalno opcrta svoj dlan, a ako ne može, pomaže mu prijatelj. Nakon toga izrezuje dlan i boja po želji, ali tako da njegov dlan bude poseban i da ga samo dijete može prepoznati.

MOJE STOPALO

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pojma o sebi i suradnje.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se provodi individualno sa svakim djetetom. Jedno dijete stane na kartončić, a drugo mu flomasterom opcrta stopalo. Nakon toga, dijete čije je stopalo, izrezuje stopalo te ga ukrašava po želji, s ciljem da bude posebno, kao što je posebno i samo dijete.
REFLEKSIJA: djeca su stopala ukrasila na sebi svojstven način tako da nije bilo potrebno napisati djetetovo ime, već su ga prepoznavali po izgledu.

PRIJATELJSTVO I PRIHVAĆANJE RAZLIKA

Prijateljstvo

Kad ti netko ruku pruži,
kad se s tobom stalno druži.
Kad ti veže cipelicu
Ili pruži maramicu.
Kad ti bombon jedan dade
Ili kocku čokolade.
Kad se s tobom igra često,
to se zove prijateljstvo.

PLAKAT *PRIJATELJSTVO JE/NIJE*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj tolerancije, osobito poštivanje tuđih prava, želja i potreba.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: situacija u skupini poticaj je za izradu plakata na kojem djeca ispisuju ponašanja kojih se sjete da su doživjela u vrtiću te ih u razgovoru s odgojiteljicom svrstavaju u kolonu „prijateljstvo je" ili „prijateljstvo nije". Plakat se stavlja na zid u sobi te djeca dopisuju ponašanja kojih se sjete i sami promišljaju u koju kolonu će svrstati određeno ponašanje.

PORTERT PRIJATELJA

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito međusobnog prihvaćanja i osjećaja pripadnosti.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se odvijala u paru. Djeca su se međusobno promatrala, dodirivala, uspoređivala sličnosti i razlike, a sve je bilo zaokruženo pozitivnom emocijom.

PJESMA *PRIJATELJSTVO*

CILJ AKTIVNOSTI: stihovima potaknuti pozitivna emocionalna stanja, osobito osjećaj pripadanja.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost verbalnog izražavanja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se spontano recitiraju stihovi kako bi se privukla njihova pažnja, a nakon toga se stih po stih ponavlja, o njemu se razgovara i potiče djecu na prisjećanje sličnih situacija iz vlastitog života. Djeca mogu nacrtati stihove pjesme u različitim tehnikama.

DRVO PRIJATELJSTVA/ DRVO DOBROTE

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema drugima.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: odgojiteljica objašnjava djeci: „U sobi se pojavilo drvo koje nema nijedan list. To je 'drvo prijateljstva' i dobiva lišće kad se dogodi neko prijateljsko ponašanje koje zapisujemo na list i stavljamo na željenu granu."
REFLEKSIJA: djeci se jako svidjelo drvo. Određeni broj djece se sjetilo svojeg ponašanja prema vršnjacima, ali se malo djece sjetilo prijateljskog ponašanja vršnjaka prema njima. Iz tog razloga su djeca poticana da uočavaju prijateljska ponašanja svojih vršnjaka.
REFLEKSIJA: aktivnost „drvo prijateljstva" provodi se po potrebi odnosno svaki put kada se dijete istakne prijateljskim ponašanjem, drvo dobiva novi list.

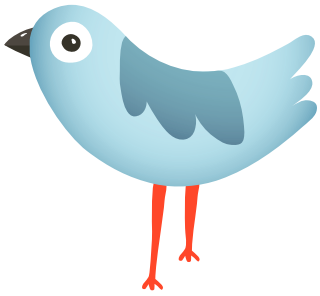

DRVO DOBRIH DJELA

PRIJATELJSTVO I PRIHVAĆANJE RAZLIKA

SOCIJALNA IGRA *POŠALJI OBRUČ*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito osjećaja zajedništva.
VRSTA AKTIVNOSTI: raznovrsne igre.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca se uhvate za ruke i stanu u krug. Između jednog para djece stavi se hula-hup obruč, a zadatak je da obruč prođe cijeli krug tako da se djeca ne odvajaju i da se ne prestaju držati za ruke. Djeca smišljaju različite načine kako da svojim tijelom prođu kroz obruč pomoću verbalnih i neverbalnih naputaka ostale djece.

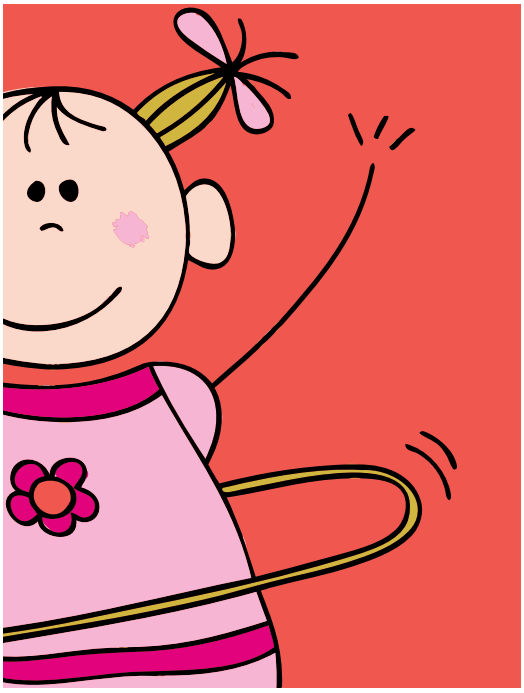

SOCIJALNA IGRA U KRUGU *MOJE IME JE…, A OVO JE MOJ PRIJATELJ..*

CILJ AKTIVNOSTI: razvijanje odnosa s vršnjacima.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost verbalnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca sjede u krugu. Odgojiteljica započinje igru tako što se okreće djetetu s desne strane i izgovara svoje ime („Ja sam Mirjana, a ovo je moj prijatelj Filip.“). Zatim se to dijete okreće prijatelju s desne strane i izgovara svoje ime. Aktivnost se ponavlja sve dok se ne dođe do zadnjeg djeteta u krugu.
REFLEKSIJA: djeci je zabavno igrati ovakav tip igara u krugu pa se ova igra često provodila, s tim da je svaki put mijenjala osobina prijatelja (npr. …*ovo je moj prijatelj…i s njim volim*… *ili …ovo je moj prijatelj*…*i on jako dobro*…).

SOCIJALNA IGRA *SLIJEPI MIŠ*

CILJ AKTIVNOSTI: razvijati osjećaj zajedništva i povezanosti.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca stoje u krugu, jedno dijete je u sredini kruga s pokrivenim očima te opipavajući pogađa tko je ispred njega.

SOCIJALNA IGRA *STRUJICA*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito osjećaja zajedništva.
VRSTA AKTIVNOSTI: raznovrsne igre.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca sjede u krugu, jedno do drugoga. Odgojiteljica prima za ruku dijete desno od sebe, a to dijete prima za ruku dijete desno od sebe i to se ponavlja dok se svi ne prime za ruke. Zatim odgojiteljica stiskom desne ruke šalje „strujicu" koja putuje kroz cijeli krug i tako se stvara osjećaj zajedništva svih u krugu. Na dogovoreni znak odgojiteljica odabere neko dijete koje sljedeće šalje „strujicu". Važno je da „strujica" putuje preko svih dlanova.

SOCIJALNA *IGRA TKO SE SKRIVA IZA PARAVANA*

CILJ AKTIVNOSTI: razvijati osjećaj zajedništva i povezanosti, poticati djecu na opažanje i pravilno imenovanje dijelova tijela.
TIJEK AKTIVNOSTI: dvoje djece se sakrije iza paravana. Jedno od njih pokazuje neki dio tijela (ruku, nogu, kosu, koljeno, lakat,…), a ostala djeca moraju pogoditi o kojem se djetetu radi.
REFLEKSIJA: igra postaje još zabavnija ako se iza paravana uspije sakriti troje ili četvero djece.

PRIJATELJSTVO I PRIHVAĆANJE RAZLIKA

SOCIJALNA IGRA *AUTO I VOZAČ*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, razvoj osjećaja povjerenja.
VRSTA AKTIVNOSTI: raznovrsne igre.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca su raspoređena u parove i stoje jedno iza drugoga. Prvo dijete je „auto" i žmiri, a dijete iza njega je „vozač" i drži ruke na ramenima prvog djeteta. „Vozač" vozi auto tako da pazi na njega da ga negdje ne udari, da se ne sudari s drugim autima i pritiskom na lijevo ili desno rame određuje smjer kretanja. Nakon toga se djeca zamijene i „auto" postaje „vozač" i obrnuto.
REFLEKSIJA: djeci se jako sviđa ova igra. U njima izaziva pozitivne osjećaje i lako se opuste u rukama drugog djeteta. Igru je moguće provoditi i tijekom boravka u dvorani tako da se npr. postave stupići koji se moraju zaobilaziti.

SOCIJALNA IGRA *VANZEMALJAC*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito osjećaja zajedništva.
VRSTA AKTIVNOSTI: raznovrsne igre.
TIJEK AKTIVNOSTI: na početku dana jedno dijete bude odabrano za Vanzemaljca, nekoga tko ne zna naš jezik, naše običaje, gdje se što nalazi i kako se što radi. Ostala djeca verbalno i neverbalno poučavaju Vanzemaljca o svemu što mu treba za život u vrtiću – od govora, nekih rituala, uče ga kako se jede, kako se igra, kako se peru ruke.
REFLEKSIJA: „Poučavanje" Vanzemaljca može se odvijati i crtežom, pokretom i plesom, pjevanjem…

PRIČA *FIGARO,MAČAK KOJI JE HRKAO*

Jean-Baptiste Baronian (izdavač Golden marketing)

CILJ AKTIVNOSTI: poticanje pozitivnih emocionalnih stanja, osobito pripadanje, privrženost, ugodno i opušteno ozračje, emotivni i estetski doživljaj umjetničkog dijela.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

TIJEK AKTIVNOSTI: prije dnevnog odmora, kao opuštajuća aktivnost, djeci se čita priča o Figaru.

SADRŽAJ PRIČE: Figaro je mačak koji ima naviku da tijekom odmora hrče. To ne bi bilo ništa neobično, ali njegovim prijateljima smeta njegovo glasno hrkanje pa mu predlože da ode odmarati u obližnju kolibu. Mačak je, uz malo negodovanja, ipak otišao jer mu je odmor jako bitan. Tek kad na farmi nije bilo Figara, prijatelji su shvatili da im nedostaje i da ga vole bez obzira na njegovu bučnu naviku.

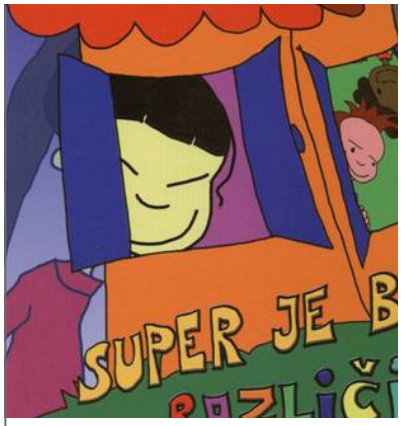

PRIČA *SUPER JE BIT` RAZLIČIT*

Đurđa Miklaužić, Zrinka Ostović (izdavač Golden marketing)

cilj aktivnosti: uočavanje i poštovanje različitosti drugih.

VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.

TIJEK AKTIVNOSTI: priča *Super je bit`različit* napisana je u stihovima i rimi pa je djeci lako pratiti sadržaj. Djeci se čita prije dnevnog odmora, za opuštanje.

SADRŽAJ PRIČE: u priči se spominju djeca koja su međusobno različita, bilo rasno, bilo zbog neke fizičke ili kulturološke različitosti. Nakon čitanja priče djeca gledaju slike, međusobno komentiraju te se poistovjećuju s likovima.

OBITELJ I PRIHVAĆANJE RAZLIKA MEĐU OBITELJIMA

PRONAĐI JAJE

CILJ AKTIVNOSTI: istraživanje prostora, poštivanje pravila igre, poticanje verbalne komunikacije, uočavanje sličnosti i razlika.
VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna aktivnost.
TIJEK AKTIVNOSTI: odgojiteljica sakrije niz jaja (žute okrugle kutijice iz Kinder jaja s figuricama) po sobi i predlaže djeci potragu za njima. U jajima su sakrivene različite figurice - životinje pa djeca nakon što pronađu životinju zapažaju sličnosti i razlike među njima. Od pronađenih figurica slažu obitelji životinja. No, neke životinjice nemaju svog para/obitelj pa djeca trebaju odlučiti gdje će ih smjestiti.
REFLEKSIJA: djeca su veselo sudjelovala u igri, pomagala jedna drugima u potrazi i otvaranju jaja. Odmah su se sve obitelji ponudile da posvoje životinju samca. Na pitanje što mogu pružiti samcu, većina djece nudila je hranu, odjeću, igračke, slatkiše. Daljnjim razgovorom su došli i do toga da bi toj životinjici pjevali uspavanke, mazili ju, grlili, pričali priče i ljubili. Djeca su za ovu igru od kuće donijela male figurice koje stanu u plastično jaje. Figurice su si djeca međusobno dijelila po vlastitom izboru i često se njima igrala u zgradi s fotografijama svojih obitelji.

BOGAĆENJE OBITELJSKOG KUTIĆA

CILJ AKTIVNOSTI: suradništvo u zajedničkoj igri, osobito prihvaćanje inicijativa i sugestija drugih.
VRSTA AKTIVNOSTI: simbolička igra, imitativna igra, igra uloga.
TIJEK AKTIVNOSTI: u sobi dnevnog boravka formiran je obiteljski kutić koji je obogaćen novim lutkama (različitih rasa i spola) te opremom za bebe. Djeca su u njemu spontano igrala igre, a kad je interes bio u opadanju, odgojiteljica se uključivala te mijenjala teme (djece su bila majke, očevi, braća, sestre,..)

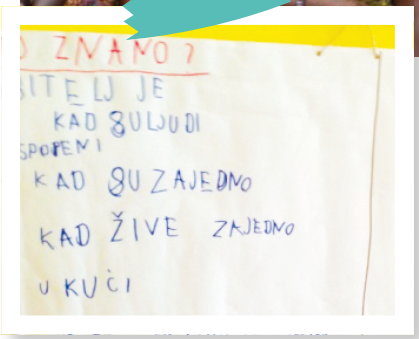

PLAKAT *ŠTO JE OBITELJ? ŠTO ZNAMO I ŠTO ŽELIM ZNATI O OBITELJI?*

CILJ AKTIVNOSTI: uočavanje odnosa i veza među ljudima.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: u razgovoru s djecom odgojiteljica saznaje što djeca znaju o obitelji i što bi još htjela saznati. Djeca to zapisuju na plakat kako bi im stalno bilo zorno prikazano da li ono što se radi u grupi daje odgovore na njihova pitanja. Isto tako, nova saznanja djeca mogu stalno upisivati na plakat.

OBITELJI SVIJETA

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih odnosa prema okolini, osobito prema osobama drugačijeg izgleda.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeci su na stol stavljene fotografije s obiteljima iz cijeloga svijeta. Promatrajući fotografije djeca ih opisuju, razmišljaju o njima i raspravljaju o odnosima unutar obitelji, smišljaju otkud koja obitelj dolazi te traže po čemu su slične, a po čemu se razlikuju od njihove obitelji.
REFLEKSIJA: djeca su često uzimala fotografije obitelji i smišljala međusobne odnose između dvaju obitelji te kako smo poslije uvodili pojmove „poočim", „pomajka", „polubrat", „polusestra", često su te „nove" članove obitelji vidjeli baš na tim fotografijama.

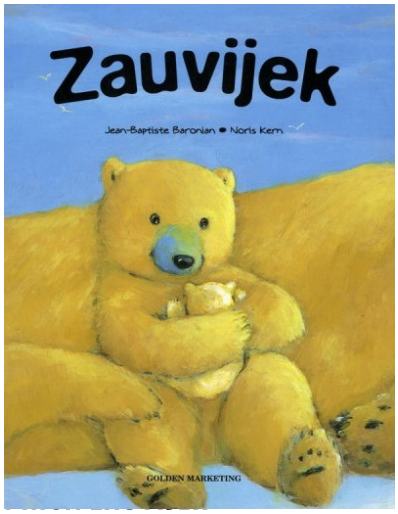

Jean Baptiste Baronian (izdavač Golden marketing)

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih emocionalnih stanja, osobito osjećaja sigurnosti.
VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeci se prije dnevnog odmora čita priča Zauvijek.
SADRŽAJ PRIČE: to je priča o medvjediću Polu koji misli da ga mama i tata više ne vole jer se s njim više ne maze tako često i on ima osjećaj da im smeta. Svoje sumnje dijeli s prijateljima od kojih svaki ima neko objašnjenje o tome što se događa, a onda mu jedan govori da je tako bilo i njemu i da je ubrzo dobio brata i sestru. Polo je otišao kući i primijetio da mama stvarno ima veći trbuh. Mama ga je pozvala k sebi jer je vidjela da je zabrinut i rekla mu da mame vole svoju djecu - zauvijek!

OBITELJ I PRIHVAĆANJE RAZLIKA MEĐU OBITELJIMA

DIDAKTIČKA IGRA *OBITELJ*

CILJ AKTIVNOSTI: stjecanje iskustava o uzročno-posljedičnim vezama.
VRSTA AKTIVNOSTI: istraživačko-spoznajna aktivnost.
SREDSTVA I POTICAJI: silikonski čovječuljci, raznih boja i veličina, koji se spajaju rukama.
TIJEK AKTIVNOSTI: odgojiteljica djeci stavlja na stol silikonske čovječuljke koji se mogu „držati za ruke". Djeca grupiraju čovječuljke po želji.
REFLEKSIJA: na početku djeca grupiraju čovječuljke po boji (žena, muškarac i dvoje djece iste boje). Međutim, kako je vrijeme prolazilo i djeca su usvajala nove pojmove (pomajka, poočim, posvojeno dijete..) bez ikakvih problema su spajali čovječuljke raznih boja, a kad smo ih pitali da objasne odnose među njima, vrlo jasno su znali zašto su odabrali određenu boju i tko je tko u obitelji. Dapače, svaka obitelj je imala barem jedno posvojeno dijete.

IGRA *KUĆICE, TKO U TEBI STANUJE?*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj odnosa s vršnjacima, osobito zanimanja za druge i međusobnog prihvaćanja.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca s malim drvenim lutkicama (članovi obitelji) idu od stana do stana (zgrade od kutija cipela), imenuju tko stanuje u kojem stanu, koliko je članova obitelji, kako se koji član zove, tko živi u susjednom stanu, a tko u stanu ispod i iznad, u kojoj obitelji ima više muških članova, u kojoj ženskih te u kojim se obiteljima članovi zovu jednako (npr. mama Ivana, tata Vedran, brat Lovro…).

DAN OČEVA-*MOJ TATA I JA*

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj pozitivnih emocionalnih stanja, osobito osjećaj ljubavi.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: aktivnost se provodi individualno. Odgojiteljica potiče razgovor s djetetom o njegovom ocu - kako izgleda, čime se bavi i što dijete najviše voli raditi sa svojim ocem i da se sjeti nekih trenutaka kad im je bilo zabavno. Zatim odgojiteljica nudi djetetu da jedan događaj nacrta i pokloni ga ocu kako bi ga podsjetio na ugodne trenutke koje su proveli zajedno.

PISANICE *MOJA OBITELJ*

CILJ AKTIVNOSTI: stvaranje bolje slike o sebi, osobito djetetovoj uspješnosti, razvoj osjetljivosti za oblikovanje na plohi.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca su od kuće donijela ispuhana kokošja jaja. Zadatak je bio da na jajetu svatko nacrta svoju obitelj. Korištena tehnika je flomaster.
REFLEKSIJA: ovaj zadatak je djeci bio jako zahtjevan. Prvo su morali prostorno smjestiti sve članove obitelji na površinu jajeta, što im je bila novost jer je ploha zakrivljena. Sljedeći izazov je bio držati jaje tako da ne pukne, a opet dovoljno čvrsto da ne ispadne iz ruke i razbije se. Neka djeca su nakon nekoliko neuspjelih pokušaja odustala od aktivnosti.

Tam-tam-ta-da-tam, jedan to je kad si sam.
Dva ste ti i tvoj brat, prizemlje i prvi kat.
Tvoja mama, brat i ti, to je tri, to je tri.
Četiri je, hajde shvati, kad se tata kući vrati.
Petica je brojka laka, tad je s vama još i baka.
Kad je deda vaš gost čest, to je onda brojka šest.
Kad uz sve njih kuću gledam, to je onda brojka sedam.
Još i mače u gužvi toj, to je onda osmi broj.
Ničeg se ne bojimo, učimo i brojimo!

BROJALICA *UČIMO I BROJIMO*

Branko Kockica

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj jezika i pamćenja, osobito bogaćenje rječnika.
VRSTA AKTIVNOSTI: umjetnička aktivnost.
TIJEK AKTIVNOSTI: odgojiteljica pušta djeci snimku pjesme koja zbog zabavnog ritma odmah privlači dječju pažnju. Pjesmu ponavlja više puta kako bi djeca zapamtila riječi. (Tekst pjesme je malo adaptiran kako bi bio u duhu hrvatskog jezika). Djeca samoinicijativno rade aplikacije i stavljaju na zid kako bi im bilo lakše upamtiti tekst pjesme.

OBITELJ I PRIHVAĆANJE RAZLIKA MEĐU OBITELJIMA

"POSVOJENJE" MAXA

CILJ AKTIVNOSTI: briga za druge.
VRSTA AKTIVNOSTI: imitativna igra.
TIJEK AKTIVNOSTI: kolegica iz susjedne sobe je donijela lutku azijata i rekla da se oni ne mogu brinuti za nju. Tada djeca iz „naše" grupe govore da će se oni brinuti za nju.
REFLEKSIJA: djeca veselo pristaju brinuti se za lutku, daju joj ime Max i razmišljaju što je Maxu potrebno da bude sretan. Slažu se da ga je najvažnije puno voljeti, grliti, maziti, a onda odgojiteljica govori da će onda oni Maxa posvojiti. Tako Max dobiva puno mama i tata.

IGRA ULOGA
POSVAJANJE DJETETA

CILJ AKTIVNOSTI: briga za druge.
VRSTA AKTIVNOSTI: raznovrsne igre.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca po potrebi uzimaju lutku Maxa i njime se igraju čega god se sjete. Na poticaj odgojiteljice pokušavaju međusobno podijeliti uloge - biološka majka, posvojiteljica/posvojitelj .
REFLEKSIJA: djeca su se uživjela u sve uloge. U ulozi biološke majke isticala su da jako vole Maxa, ali se stvarno ne mogu brinuti o njemu. Zato su djeca u ulozi posvojiteljice odmah rekla da imaju puno ljubavi i mogu brinuti o njemu.

IZRADA SLIKOVNICE
KAKO SAM S OBITELJI PROVEO/PROVELA USKRŠNJE PRAZNIKE

CILJ AKTIVNOSTI: razvoj likovne imaginacije, osobito slikovnog iskazivanja emotivnog dojma.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca su nakon uskršnjih praznika došla u vrtić puna dojmova te su na nekoliko papira likovno izrazila što su sve radila sa članovima svojih obitelji. Papire su spojili i složili slikovnicu koja prikazuje jedinstvene događaje iz obitelji svakog djeteta.

RADIONICA S RODITELJIMA

RADIONICE

ALBUM *MOJA OBITELJ*

CILJ AKTIVNOSTI: poticati suradnju i zajedništvo članova obitelji i pozitivan emotivan doživljaj u grupi.

TIJEK AKTIVNOSTI: upoznavanje roditelja sa zadatkom tj. što se očekuje od njih i djece. Pročitale smo im pitanja s plakata o tome što želimo znati kako bismo im malo olakšale. Neka pitanja s plakata: gdje živi obitelj; koliko članova ima obitelj; što radi mama, a što tata na poslu; tko ima kućnog ljubimca; što volimo raditi zajedno....

REFLEKSIJA: na stolovima je roditelje i djecu dočekao potreban materijal. Neki roditelji su pisali tekst, neki bojali, neki crtali – ovisno o tome kako su se dogovorili s djecom. Djeca su htjela gotove albume nositi kući, ali smo ih zamolile da još ostanu u vrtiću kako bismo ih mogli svi prolistati i pročitati. Tako su sljedećih dana provodili vrijeme listajući i čitajući svoje albume.

RADIONICA S RODITELJIMA

OBITELJSKO STABLO

CILJ AKTIVNOSTI: poticati zajedništvo članova obitelji i pozitivan doživljaj u grupi.
VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.
TIJEK AKTIVNOSTI: djeca i roditelji zajedno iscrtavaju dječje ruke raširenih prstiju, što predstavlja stablo. Na grane stabla postavljeni su članovi obitelji izrađeni različitim tehnikama, ovisno o preferenciji djece i roditelja. Tijekom izrade stabla i članova obitelji stvara se pozitivno ozračje i priča o obitelji.
REFLEKSIJA: mnogi roditelji i djeca su iskazali želju da dovrše svoja obiteljska stabla kod kuće te ih nakon nekoliko dana donesu u vrtić. Iz vraćenih radova je vidljiv veliki interes i trud i djece i roditelja što potvrđuje uspješnost radionice.

MOJA OBITELJ

MOJA OBITELJ

CILJ AKTIVNOSTI: stvaranje bolje slike o sebi, razvoj suradništva u radu i igri, razvoj vještina korištenja predmeta i alata.

VRSTA AKTIVNOSTI: aktivnost raznovrsnog izražavanja i stvaranja.

TIJEK AKTIVNOSTI: djeca i roditelji se skupljaju u vrtiću, u sobi dnevnog boravka, s ciljem zajedničke izrade štapnih lutaka. Roditelji sa sobom donose potrebni materijal - drvene kuhače, vunu, tkanine, gumbe, vrpce… Dijete i njegovi roditelji zajednički izrađuju lutke koje predstavljaju članove njihove obitelji.

REFLEKSIJA: radionica je bila uspješna - odazvao se veliki broj roditelja, a rezultat su prekrasne štapne lutke koje djeca svakodnevno koriste u igrama uloga. Zanimljivo je da roditelji u početku nisu znali kako započeti pa su im djeca davala korisne savjete i rezultati zajedničkog rada su vidljivi.

O nekim drugim različitostima

5

Navedeni se način poučavanja toleranciji različitosti koji je primijenjen za poučavanje prihvaćanja različitosti s obzirom na strukturu obitelji, vrlo lako može modificirati na neke druge izvore različitosti.

Jedna od takvih različitosti može biti različitost s obzirom na nacionalnu ili etničku pripadnost. Iako se o integraciji Roma u dječjim vrtićima puno pisalo i proučavalo, željeli bismo upravo na njihovom primjeru pokazati kako se Vodič može primijeniti na neku drugu različitost.

Iz popisa aktivnosti (ulomci 3 i 4) potrebno je odabrati one aktivnosti koje olakšavaju zamjećivanje i prihvaćanje različitosti među djecom te didaktička pomagala koja su povezana s različitim narodima poput figurica naroda svijeta, beba lutaka različite boje kože i slično.

Zatim je važno pronaći didaktička pomagala koja nam mogu olakšati obrađivanje teme nacionalne ili manjinske pripadnosti. Osim već spomenutih lutkica različite boje kože i fotografija obitelji različite boje kože, okosnica bi trebale biti slikovnice u kojima se kao likovi pojavljuju pripadnici različitih narodnosti i manjina (Romi su samo jedna od njih).

Nažalost, izbor slikovnica na hrvatskom jeziku o tematici narodnosti i manjina vrlo je uzak, ali svakako treba istaknuti sljedeće:

- dvojezična edicija edukacijskih slikovnica o Sari, romskoj djevojčici; npr. *Sara i prijatelji*, Udruga za promicanje obrazovanja Roma u RH Kali Sara
- slikovnica o Indijanki *Pocahontas*
- slikovnica o Romkinji Esmeraldi u *Zvonaru crkve Notre Dame*
- *Naša prava - Slikovnica o pravima djeteta*, Udruga Romska prava, Sisak

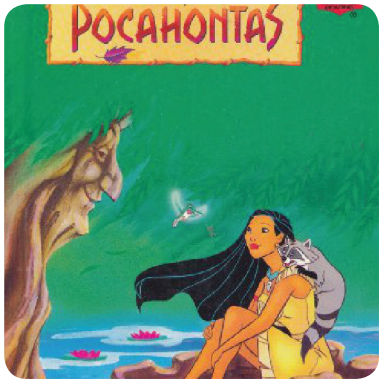

U provedenom projektu su zbog nedostatka odgovarajućih slikovnica na hrvatskom jeziku, na temu različitih struktura obitelji i posvojenja, bile korištene slikovnice na engleskom jeziku koje su priručno prevedene na hrvatski jezik i tako čitane i korištene. Budući da postoji nedostatak slikovnica na temu narodnosti i nacionalnih manjina, potrebno je uključiti i slikovnice na stranom jeziku (koje je moguće lako nabaviti u hrvatskim knjižarama).

Stoga valja istaknuti sljedeće slikovnice:

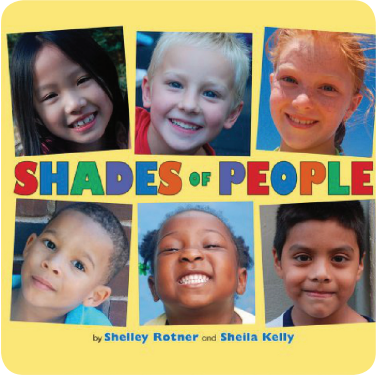

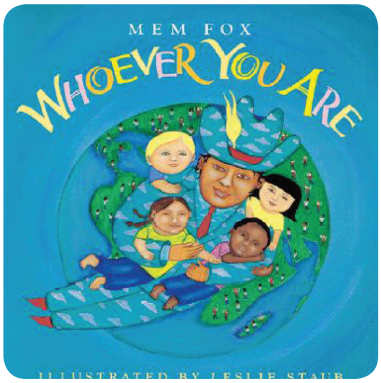

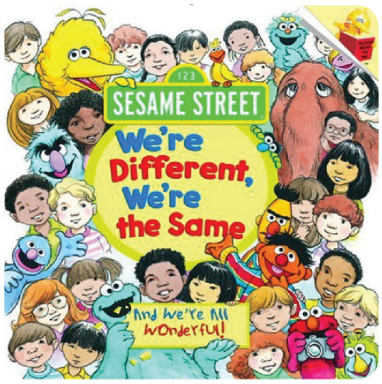

- *Shades of people,* Shelley Rotner i Sheila M.Kelly (slikovnica s fotografijama djece različite boje kose)
- *Whoever You Are*, Mem Fox (slikovnica o različitostima i sličnostima među narodima), slikovnicu u cijelosti možete vidjeti na: https://www.youtube.com/watch?v=n9swWI5SPKQ
- *We're Different, We're the Same, And We're All Wonderful!,* Sesame street 123 (slikovnica o fizičkim razlikama između ljudi i njihovim sličnostima), slikovnicu u cijelosti možete vidjeti na: https://www.youtube.com/watch?v=9oyOIV7YNzc

Osnovna struktura programa za poučavanje toleranciji s obzirom na različite nacionalnosti/narode bi tada bila:

a. Socijalna igra Volim sve svoje susjede
- cilj: uočavanje neposrednih sličnosti i razlika među djecom u grupi

b. Metodička obrada slikovnica o narodima općenito:
- *Shades of people / Nijanse ljudi- cilj: upoznavanje s različitim bojama kože ljudi*
- *We're Different, We're the Same / Različiti smo, isti smo*
- cilj: poučavanje prihvaćanja različitih naroda
- *Whoever You are / Tko god da jesi*
- cilj: poučavanje prihvaćanja različitih naroda

c. Izrada plakata s crtežima različitih naroda i nacionalnih manjina
- cilj: poticanje razgovora o sličnostima i razlikama među narodima

d. Didaktička igra Obitelji svijeta
- cilj: poticanje razgovora o sličnostima i razlikama obitelji različitih naroda

e. Likovna aktivnost Moja obitelj
- cilj: uočavanje sličnosti i razlika među obiteljima

f. Metodička obrada slikovnica o specifičnim narodima:
- *Zvonar crkve Notre Dame*
- *"Pocahontas"*
- cilj: upoznavanje specifičnih naroda kroz priču - Romi /Esmeralda iz *Zvonara crkve Notre Dame/* i Indijanci */Pocahontas/*

f. Metodička obrada slikovnica o Romima i dvojezičnih slikovnica (hrvatski i romski jezik):
- edicija slikovnica o Sari
- Romske narodne priče
- *Perle /Sejdo Jašarov/*

Obrada slikovnica uključuje igranje s figuricama/lutkicama različite boje kože i odjeće te npr. posjet nove lutkice Sare (kao što je Koko išao kući).

U dodatne aktivnosti bi bilo dobro uključiti sljedeće aktivnosti (opisane u prethodnom poglavlju):

- didaktička igra *Složi obitelj*
- Priča *Super je bit' različit*
- *Pronađi jaje*
- *Bogaćenje obiteljskog kutića*

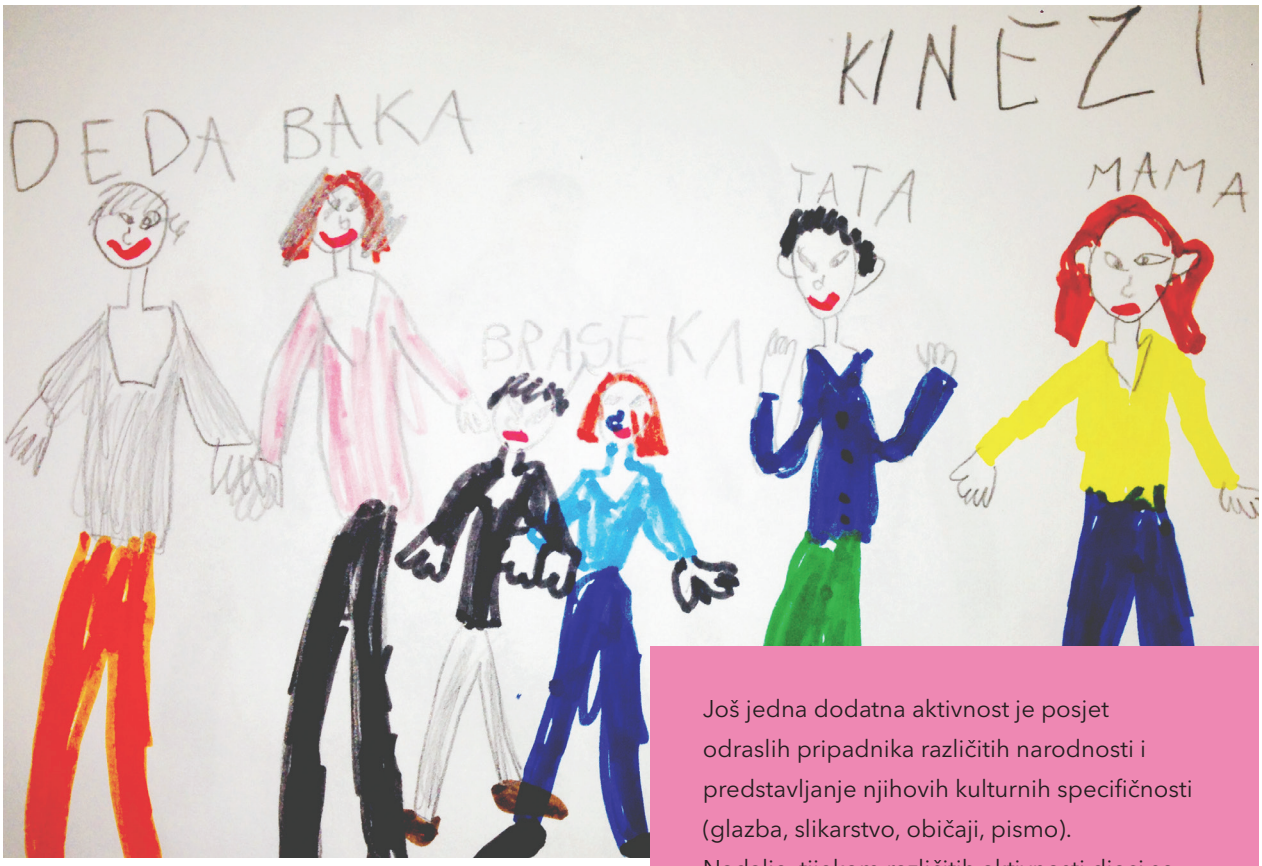

Još jedna dodatna aktivnost je posjet odraslih pripadnika različitih narodnosti i predstavljanje njihovih kulturnih specifičnosti (glazba, slikarstvo, običaji, pismo).
Nadalje, tijekom različitih aktivnosti djeci se može puštati tipična glazba različitih naroda i nacionalnih manjina, slušati govor na njihovom jeziku ili odigrati neke običaje.

Osnovni principi programa poučavanja toleranciji (bilo koje) različitosti

6

SLIČNOSTI I RAZLIKE OKO DJECE

SLIČNOSTI I RAZLIKE UNUTAR ŽELJENOG PODRUČJA

SLIČNOSTI I RAZLIKE SPECIFIČNIH PRIPADNIKA TOG PODRUČJA

Poučavanje toleranciji različitosti kod djece predškolske dobi odvija se po sistemu lijevka – kreće se od vrlo općenitih različitosti koje djeca mogu sama uočiti, potom se prelazi na poučavanje sličnosti i razlika u željenom području (npr. narodi svijeta, religije svijeta itd.) i završava se s poučavanjem sličnosti i razlika specifičnih pripadnika (npr. Romi, Pravoslavci itd.).

UOČAVANJE I PRIHVAĆANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA OKO DJECE

1

Kreće se od aktivnosti koje djeci osvještavaju razlike i sličnosti među njima samima i u njihovoj neposrednoj okolini te ih usmjeravaju na prihvaćanje tih različitosti:

- igre: volim sve svoje susjede, crtanje autoportreta i portreta, svojeg stopala itd.

-slikovnica: *Super je bit' različit*

PROUČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA UNUTAR ŽELJENOG PODRUČJA

2

Za ovu fazu je jako važno pronaći odgovarajuće slikovnice i prateći didaktički materijal koji pokazuje te sličnosti i razlike, upravo kao što je slikovnica Knjiga o obitelji prikazala različite strukture obitelji. U nedostatku slikovnica na hrvatskom jeziku mogu se koristiti i slikovnice na nekom drugom jeziku uz priručno napisan prijevod na hrvatski jezik.

Tematska obrada tih slikovnica, kao i aktivnosti, opisane su u poglavlju 3 i 4 i temelj su rada u ovoj fazi poučavanja.

POUČAVANJE SLIČNOSTI I RAZLIKA SPECIFIČNIH PRIPADNIKA TOG PODRUČJA

3

Kao i za prethodnu fazu, i ovdje je važno pronaći slikovnice i prateći didaktički materijal koji se usmjereno bavi upravo tim specifičnim pripadnicima – npr. Česima, slijepim osobama, Židovima i sl. Važno je pronaći materijal koji na afirmirajući način priča o tim specifičnostima i pruža djeci mogućnost da se s njima familijaliziraju. Likovna djela, glazba, književnost, film, arhitektura, znanost – sve su to područja u kojima se mogu pronaći pripadnici specifične skupine (npr. romska glazba, češki crtići) i pružiti djeci potrebne sadržaje za shvaćanje i prihvaćanje različitosti kojima ih želimo poučiti.

Ukoliko postoji mogućnost, u ovoj fazi je dobro u goste dovesti neku vedru, pričljivu i otvorenu osobu iz tog specifičnog područja kako bi djeca imala priliku kroz sva osjetila doživjeti specifičnu razliku i sve ostale sličnosti i tako ju lakše prihvatiti.

Na kraju, početak

7

Iako je projektom To-to-tolerancija osmišljena učinkovita edukativna cjelina za poučavanje toleranciji različitosti, rad Adopte na ovom područje ne prestaje.

U nadolazećem periodu željeli bismo:

- predstaviti ovaj vodič i rezultate njegove primjene što većem broju dječjih vrtića,
- predstaviti vodič i učiteljima nižih razreda osnovne škole,
- otisnuti vodič,
- osigurati adekvatne slikovnice na hrvatskom jeziku na temu specifičnih različitosti za rad s djecom,
- kreirati TO-TO PAKET i distribuirati ga u sve dječje vrtiće,
- zagovarati da obrađivanje ove teme postane redovni sadržaj plana i programa rada predškolskih ustanova.

Ukoliko nam želite pomoći u tome, molimo vas da se javite na sljedeće kontakte:

www.adopta.hr

info@adopta.hr

TO-TO PAKET

To-to paket je paket koji je osmišljen kao alat za poučavanje toleranciji različitosti vezanih uz strukturu obitelji. Sastoji se od:

1. To-To vodiča - vodič za odgojitelje, stručne suradnike i roditelje o poučavanju prihvaćanja različitosti kod djece predškolske dobi
2. Slikovnica: *Knjiga o obitelji, Mama za Koka, S tobom smo postali obitelj*
3. Didaktičke lutke – lutkice - bebe različite boje kože
4. Didaktičke igre – *Složi obitelj*
5. Didaktički materijal – *Koko putuje*
6. Didaktički materijal – lutka papiga Koko.

To-to paket bi omogućavao da svaki dječji vrtić lako i provjereno efikasno krene u avanturu poučavanja toleranciji različitosti u predškolskoj dobi.

DODACI

8

DODATAK A

Rezultati provedenog projekta

Projekt To-to-tolerancija vodila je Adopta-Udruga za potporu posvajanju, uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

U projektu su sudjelovala 2 dječja vrtića (Dječji vrtić Prečko iz Zagreba i Dječji vrtić Grigor Vitez iz Samobora) i Romsko nacionalno vijeće. Istraživanjem je obuhvaćeno 100 djece u dobi od 3 do 7 godina raspoređenih u 4 odgojne grupe u periodu od ožujka do travnja 2015. godine.

Prije provođenja edukativne cjeline na djeci je primijenjen upitnik znanja o različitim strukturama obitelji i terminima vezanim uz to, kao i stavovima prema djeci koja dolaze iz takvih obitelji. Isti takav upitnik ponovo je primijenjen po završetku edukativne cjeline tj. nakon 8 tjedana.

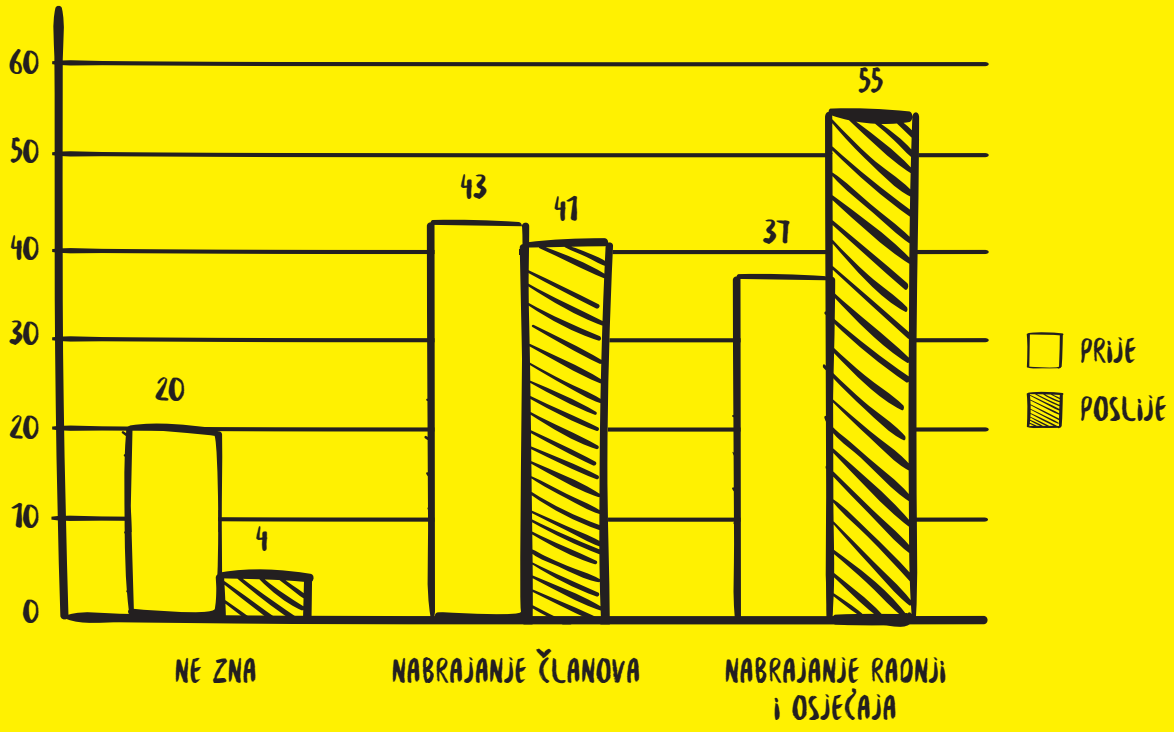

Graf 1. Prikaz % grupiranih odgovora djece na pitanje o tome što je to obitelj.

ŠTO JE TO OBITELJ?

Na ovo pitanje 43% djece navodi članove obitelji, 37% nabraja radnje i osjećaje, a 20% djece odgovara da ne zna. Pri ponovnom mjerenju znanja o obitelji nakon 8 tjedana programa, broj odgovora „ne znam" se smanjio s 20% na 4%, a broj odgovora koji su povezani s radnjama i osjećajima koji se veže uz članove obitelji je porastao na 55% (vidi Graf 1). Iz navedenog je moguće zaključiti da su djeca provedenim programom shvatila da obitelj ne definiraju samo njezini članovi, već to kako se s njima osjećamo i što s njima radimo.

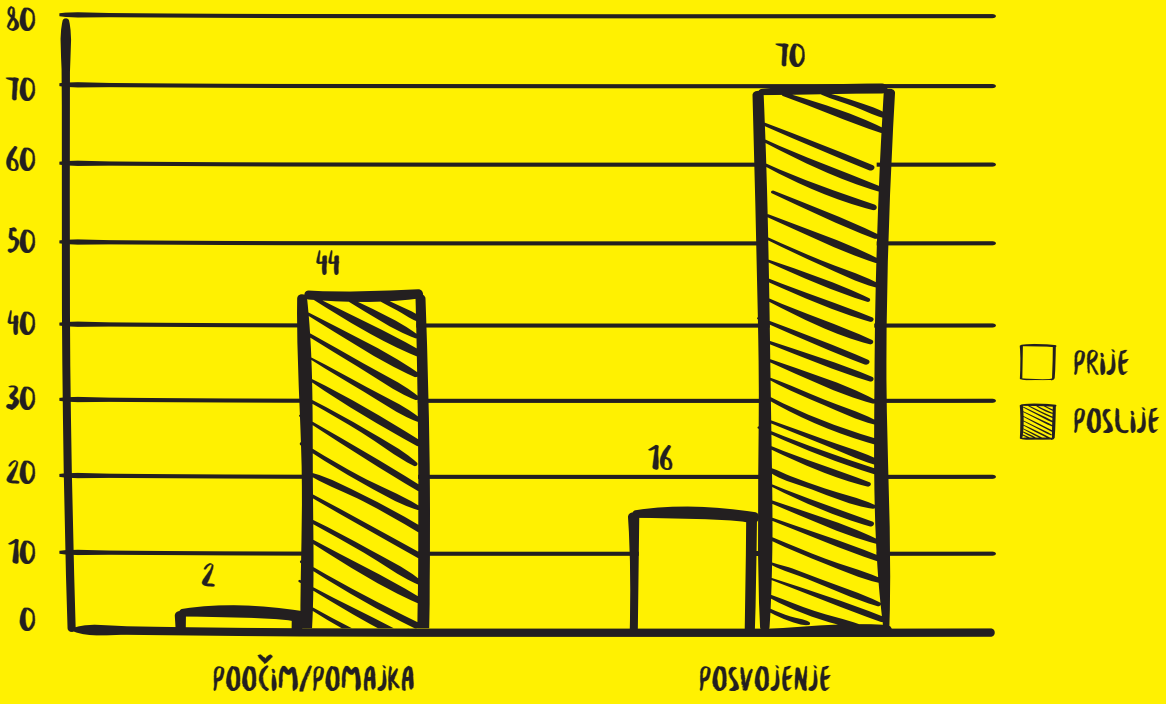

Graf 2. Prikaz % grupiranih odgovora djece na pitanje tko je poočim/pomajka i što znači posvojiti dijete.

TKO JE POOČIM/POMAJKA?

Na ovo pitanje je svega 2% djece dalo ispravan odgovor. Nakon provođenja edukativne cjeline, ovaj postotak je porastao na 44% (vidi Graf 2).

ŠTO ZNAČI POSVOJITI DIJETE?

Na ovo pitanje ispravan odgovor je dalo 16% djece prije provođenja programa. No, navedeni postotak je nakon provođenja edukativne cjeline porastao na 70% (vidi Graf 2).

Valja napomenuti da se u navedenom programu veći fokus stavljao na posvojene obitelji nego na rastavljene obitelji.

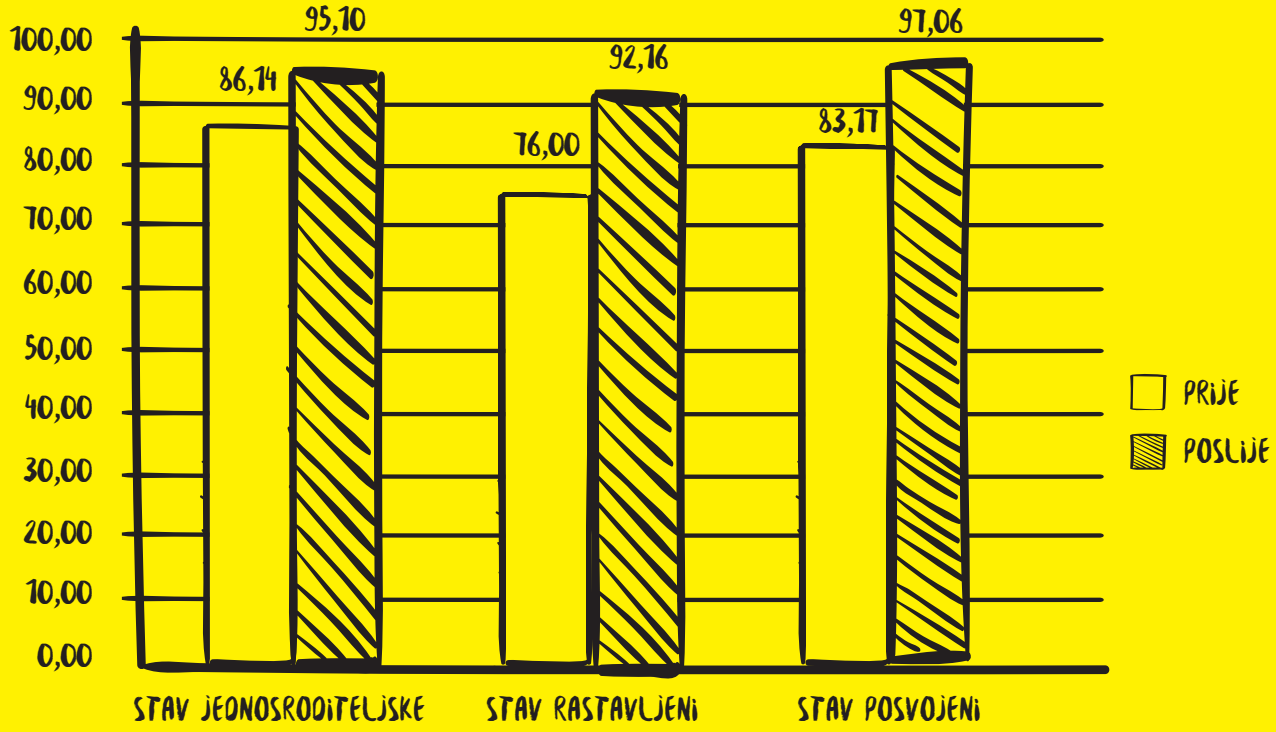

Graf 3. Prikaz % grupiranih odgovora djece o stavu prema različitim strukturama obitelji.

STAV PREMA RAZLIČITOSTIMA

Na pitanje: „Kad bi upoznao neko dijete koje živi samo s mamom ili tatom/koje je posvojeno/kojemu su se roditelji rastali, bi li htio da ti bude prijatelj?", preko 70% djece daje pozitivan odgovor i prije provođenja programa. Ovaj rezultat ukazuje na to da djeca predškolske dobi još nemaju razvijene predrasude prema „drugačijima" i da je navedena dob djeteta pravo vrijeme za daljnje razvijanje tolerancije i prihvaćanja različitosti. Nakon provođenja programa, navedeni postotak još dodatno raste na preko 90% (vid Graf 3).

JOŠ MALO PODATAKA

Prema podacima Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba, predstavljenim na konferenciji Nasilje u školi održanoj 18.3.2013. u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, svako peto dijete u Hrvatskoj, ili njih 19%, doživjelo je neki oblik međuvršnjačkog nasilja, od čega su 8% djece takozvane provokativne žrtve, što znači i žrtve i nasilnici, a isto toliko su samo nasilnici. Djeca prema drugoj djeci mogu biti okrutna iz različitih razloga. Dovoljno je da je netko debeo ili mršav, da muca, da je siromašan, da je posvojen, da dolazi iz samohrane obitelji, da je drugačije boje kože ili nacionalnosti pa da bude meta zlostavljača svog uzrasta, vrijeđan, ismijavan ili udaran. Istraživanje Problema i potreba koje posvojiteljske obitelji imaju prilikom prilagođavanja djeteta na obitelj, odgojno-obrazovnu ustanovu i okolinu[1], koje je provela udruga Adopta 2013. godine, pokazalo je da je jedan od glavnih problema posvojene djece u odgojno-obrazovnim ustanovama **okrutnost vršnjaka i stav tih ustanova prema vršnjačkom nasilju.**

Manifestacije okrutnosti vršnjaka su različite: od usmenog vrijeđanja pred vršnjacima do vrijeđanja putem interneta. Roditelji posvojene djece su u istraživanju naveli situacije u kojima su druga djeca u školi posvojenom djetetu govorila: „Pa što tebi vrijede petice, znamo mi sve o tebi, ništa ti ne vrijediš, ti si posvojen." Problem je i širi jer postoje primjeri roditelja koji su svojoj djeci zabranili druženje s posvojenicima s obrazloženjem: „Tko zna kakve gene ima."

Nadalje, većina ispitanika – posvojitelja smatra da je pristup odgojno-obrazovnih djelatnika prema posvojenoj djeci ovisan o osobinama ličnosti odgojiteljica/učitelja, a ne o postojanju sustavne edukacije.

„Ako je teta dobra i senzibilna, onda je puno lakše. Ali ako nije... Definitivno je potrebno više napraviti da se tetama objasni o čemu se radi te kako da rješavaju neke situacije."

Iz navedenog je razvidno da je vršnjačko nasilje prema posvojenoj djeci veliki problem s kojim se treba sustavno početi baviti, a za koje djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova nisu dovoljno educirani. Iskustva drugih država pokazuju da je prevencija vršnjačkog nasilja prema posvojenoj djeci najefikasnija kada se u sklopu preventivnih programa posvojena djeca ne izdvajaju kao zasebna i drugačija, već kada ih se uklopi u preventivni program vezan uz različite strukture obitelji.

[1] S.Kralj, K.Modić-Stanke, D.Topčić-Rosenberg, ADOPTA,2014.

DODATAK B

Dječji vrtić:

Odgojitelji:

PODACI O DJETETU

Ime i prezime

Kronološka dob

Datum rođenja

Napomena/struktura obitelji.../

		PRVO ISPITIVANJE **Datum:**	**DRUGO ISPITIVANJE** **Datum:**
1	Što je to obitelj?		
2	Tko su članovi tvoje obitelji?		
3	Postoje li obitelji s još nekim članovima? Kojim?		
4	Postoje li obitelji kojima nedostaje neki član? Koji?		
5	Postoje li obitelji gdje nema mame ili tate? (zaokruži)	DA-NE	DA-NE
6	Tko su „poočim" i „pomajka"?		
7	Što znači posvojiti dijete?		
8	Kada bi upoznao neko dijete koje živi samo s mamom ili samo s tatom, bi li htio da ti bude prijatelj?	NE-MOŽDA-DA	NE-MOŽDA-DA
9	Kada bi upoznao neko dijete kojemu su se roditelji rastali, bi li htio da ti bude prijatelj?	NE-MOŽDA-DA	NE-MOŽDA-DA
10	Kada bi upoznao neko posvojeno dijete, bi li htio da ti bude prijatelj?	NE-MOŽDA-DA	NE-MOŽDA-DA

DODATAK C

IGRA SLOŽI OBITELJ

(PRIMJERI FOTOGRAFIJA)

IGRA OBITELJI SVIJETA

(PRIMJERI FOTOGRAFIJA)

DODATAK D

JEANS

KOKO PUTUJE

(NASLOVNICA)

DODATAK E

UPUTA ZA RODITELJE

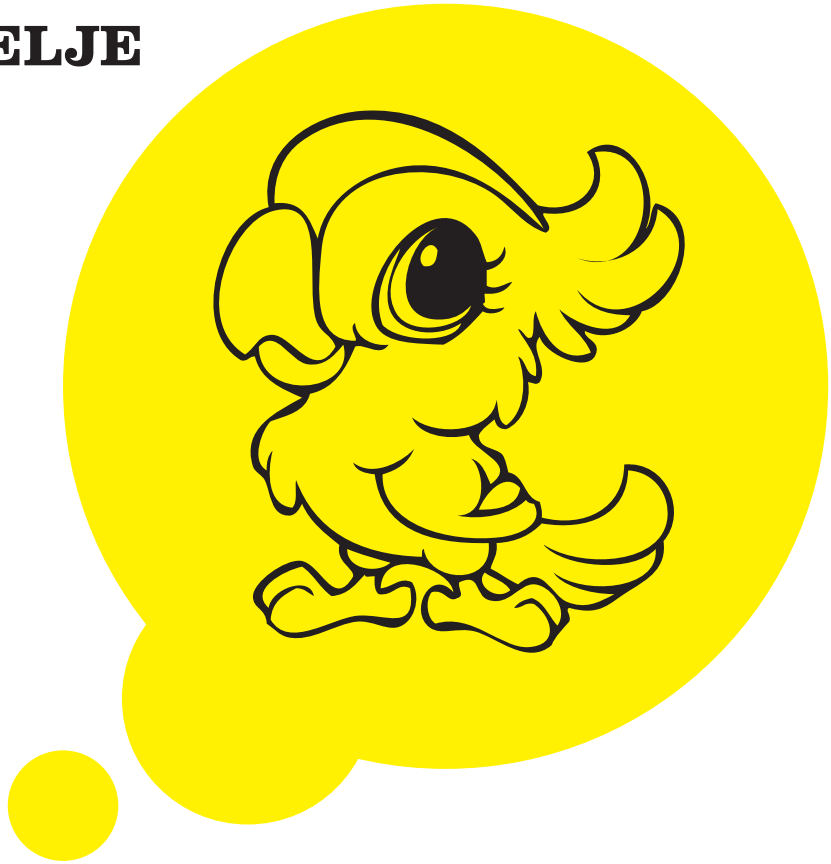

Ovo je Koko!

Dio je priče Mama za Koka, o malom papagaju koji traži svoju obitelj.

Vaš je zadatak udomiti ga na jedan dan i s djetetom nacrtati kako je proveo dan u vašoj obitelji, što je radio i s kim se družio.

Želimo Vam ugodnu zabavu i lijepo provedeno vrijeme s Kokom i vašim djetetom!

Koko u _____ obitelji
(ime djeteta)

Koga je sve Koko upoznao?

Najzanimljiviji događaj s Kokom...

Što smo sve zajedno radili?

Bilješke:

Bilješke:

Bilješke:

Bilješke:

Bilješke:

Bilješke:

Bilješke:

TO-TO-TOLERANCIJA Vodič vrlo je vrijedan, znanstveno i praktično utemeljen vodič koji je osmišljen s namjerom da na efikasan i učinkovit način osnaži roditelje, odgojitelje, stručne suradnike, ali i sve ostale zainteresirane za razvoj i promociju razumijevanja i prihvaćanja različitosti kod djece.

Posebnost Vodiča je ta da je nastao u okviru stručno-znanstvenog projekta, tako da u jednu cjelinu spaja i pokazatelje istraživanja, detaljno opisane aktivnosti i materijale za provoditelje edukativnog programa promocije prihvaćanja različitosti kao i rezultate evaluacije novoosmišljenog programa. U slučaju ovog vodiča, to se posebice odnosi na prihvaćanje različitosti koje proizlaze iz obiteljskog konteksta čime ovo djelo predstavlja jedinstven materijal u Hrvatskoj.

TO-TO-TOLERANCIJA Vodič će sasvim sigurno značajno doprinijeti unaprjeđenju i osuvremenjivanju odgojno-obrazovne prakse u Hrvatskoj i biti vrijedan materijal mnogim roditeljima i stručnjacima u poticanju i podršci cjelovitog razvoja djece i mladih.

Doc.dr.sc. Josipa Mihić
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

ISBN 978-953-57776-3-2

adopta
udruga za potporu posvojenju

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta